

HYVÄÄ, PAHAA VAI JOTAIN MUUTA?

YLILUONNOLLISET OLENNOT MICHELLE PAVERIN *THE CHRONICLES OF
ANCIENT DARKNESS* -SARJASSA

Inka Repo
Maisterintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuu-
rin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Inka Repo	
Työn nimi Hyvää, pahaa vai jotain muuta? Yliluonnolliset olennot Michelle Paverin <i>The Chronicles of Ancient Darkness</i> -sarjassa	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2022	Sivumäärä 53
Tiivistelmä <p>Tutkielma tarkastelee yliluonnollisia olentoja Michelle Paverin kuusiosaisessa lapsille ja nuorille suunnatussa <i>The Chronicles of Ancient Darkness</i> -fantasiasarjassa. Sarjasta ei ole tehty aiempaa tutkimusta juuri tästä näkökulmasta, mikä perustelee hanketta. Aihevalintaa ohjasi myös henkilökohtainen mielenkiinto yliluonnollisuuden synkästä käytöstä lapsille- ja nuorille suunnatussa romaanisarjassa.</p> <p>Tutkimuskysymykset ovat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Miten yliluonnollisiin olentoihin suhtaudutaan ja miten ne nähdään osana sarjan maailmaa?2. Millainen on olentojen suhde teosten henkilöihin?3. Miten ja millaisia kauhuelementtejä olennot tuovat sarjaan? <p>Teoreettisena viitekehyksenä toimii fantasiakirjallisuuden tutkimus keskittyen nimenomaan lajityypin lasten- ja nuorten kirjallisuuteen. Lisäksi tutkielmassa käytetään hyväksi kauhun, yliluonnollisuuden ja yliluonnollisten olentojen tutkimusta kirjallisuudessa. Tärkeänä käsitteenä toimii kauhufantasia. Tutkimusmetodina toimii aineistoa tarkka lukeminen ja analysointi teoreettisen viitekehyksen ohjaamasta näkökulmasta. Analyysi koostuu kolmesta alaluvusta, joissa keskitytään seuraaviin teoksissa esiintyviin yliluonnollisiin olentoihin: Maailmanhenki ja lymykansa, tokorothit ja demonikarhu sekä henkivaeltaja.</p> <p>Tutkimuksesta käy ilmi, että yliluonnollisuus ja yliluonnolliset olennot nähdään normaalina osana romaanisarjan maailmaa, eikä niiden olemassaoloa kyseenalaisteta. Maailmanhenki, lymykansa ja henkivaeltaja nähdään pääosin hyvinä, mutta analyysi osoittaa, ettei niitä voida mustavalkoisesti luokitella ainoastaan hyväntahtoisiksi. Demonit puolestaan edustavat pahuutta ja tuovat tarinaan puhtaan kauhuelementin. Olentojen suhtautuminen henkilöihäähmoin taas on Hengen tapauksessa passiivista ja jopa välinpitämättömyyttä, kun taas lymykansa esiintyy Maailmanhenkeä vihamielisempänä, mutta ainoastaan silloin, jos heitä häiritään. Kauhufantasiaa edustavat sarjassa Maailmanhenki, lymykansa ja henkivaeltaja. Analyysistä käy myös ilmi, että olentojen edustama kauhu ja kauhufantasia tuovat sarjaan elementtejä, jotka ovat paikoin hyvin epätavallisia lapsille ja nuorille suunnatussa kirjallisuudessa. Tutkimusta voidaan siis hyödyntää osoittamaan esimerkiksi sitä, että kauhuelementtejä on löydettävissä myös muualta kuin aikuisille suunnatussa kirjallisuudesta.</p>	
Asiasanat: fantasiakirjallisuus, Michelle Paver, The Chronicles of Ancient Darkness, fantasiakirjallisuuden tutkimus, lasten - ja nuortenkirjallisuus, yliluonnollisuus, kauhufantasia	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällys

1. JOHDANTO.....	1
2. TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS JA KÄSITEET.....	7
2.1 Fantasiakirjallisuus ja kauhufantasia.....	7
2.2 Yliluonnollisuus ja yliluonnolliset olennot fantasiakirjallisuudessa.....	14
2.3 Kauhun lasten- ja nuortenkirjallisuudessa.....	18
3. YLILUONNOLLISET OLENNOT <i>The Chronicles of Ancient Darkness</i> - SARJASSA.....	23
3.1 Koskemattomissa olevat henkiolennot: Maailmanhenki ja lymykansa.....	23
3.2 Demonien riivaamat: Tokorothit ja demonikarhu.....	32
3.3 Lajinsa viimeinen: henkivaeltaja.....	38
4. PÄÄTÄNTÖ.....	44
5. LÄHTEET.....	49

1. JOHDANTO

Tässä maisterintutkielmassa tutkin brittiläisen kirjailijan Michelle Paverin esihistorialliseen aikaan sijoittuvaa *The Chronicles of Ancient Darkness* -fantasiaromaanisarjaa. Sarja on myös suomennettu nimellä *Muinainen pimeys*. Sarja koostuu yhteensä kuudesta osasta: *Wolf Brother* (*Suden veli*), *Spirit Walker* (*Henkivaeltaja*), *Soul Eater* (*Sielunsyöjä*), *Outcast* (*Torakin merkki*), *Oath Breaker* (*Veriveljen vala*) ja *Ghost Hunter* (*Varjojen valtias*). Sarja ilmestyi vuosina 2004–2009. Myöhemmin Paver ilmoitti jatkavansa tarinaa vielä kolmella teoksella, joista *Viper's daughter* ilmestyi vuonna 2020 ja *Skin Taker* vuonna 2021. Viimeinen osa, *Wolf Bane*, puolestaan ilmestyi huhtikuussa 2022. Tutkielmassani keskityn kuitenkin alkuperäiseen kuuteen osaan.

Tarkemman tutkimukseni kohteena ovat sarjassa esiintyvät yliluonnolliset olennot, jotka olen rajannut seuraaviin: Maailmanhenki (*World Spirit*), lymykansa (*Hidden People*), henkivaeltaja (*Spirit Walker*), tokorothit ja demonikarhu. Tutkin näiden olentojen suhdetta henkilöhahmoihin, sekä sitä, voidaanko ne nähdä hyvinä, pahoina vai kenties jonakin siltä väliltä. Käsittelen myös kirjasarjan kauhuelementtejä, ja sitä, miten yliluonnolliset olennot tuovat näitä elementtejä tarinaan. Primäärisenä lähteenäni toimivat alkuperäiset englantiksi kirjoitetut teokset, mutta tutkielmani luettavuuden sujumuuten takia käytän Tarja Riitalan (neljä ensimmäistä osaa käännetty tyttönimellä Rouhiainen) suomennoksen termejä. Näin teen myös romaanisarjan muussa sanastossa, joka esiintyy tutkielmassani. Tästä eteenpäin viittaa romaaneihin lyhenteillä WB = *Wolf Brother*; SW = *Spirit Walker*; SE = *Soul Eater*; OC = *Outcast*; OB = *Oath Breaker* ja GH = *Ghost Hunter*. Sarjan sain helpoiten luettavakseni e-kirjana, joka sisältää kaikki kuusi osaa. *The Chronicles of Ancient Darkness*

Complete 6 EBook Collection ei erittele yksittäisiä teoksia, joten tästä syystä viittauksiin merkitsemäni tiedot noudattavat tämän 2013 vuonna julkaistun digitaalisen romaanikokoelman sivunumeroita.

The Chronicles of Ancient Darkness on palkittu usealla palkinnolla. Esimerkiksi sarjan viimeinen osa *Ghost Hunter* on voittanut *Guardian Children's Fiction Prize* -palkinnon vuonna 2010. Tätä pidetään yhtenä Britannian maineikkaimmista lapsille suunnatun kirjoittamisen palkinnoista. Yksi vuoden 2010 tuomareista, Julia Eccleshare mainitsee miten on suhteellisen harvinaista, että kirjasarjan myöhäinen osa voittaa merkittäviä palkintoja. Hän perustelee tuomariston valintaa niin, että sarja on sekä kokonaisuudessaan että yksittäisinä teoksina niin vaikuttava että voittajan valinta oli yksimielistä. (Paver 2022.)

Tutkimuksellinen viitekehyseni on fantasiakirjallisuuden tutkimus keskittyen erityisesti lajityypin lasten- ja nuortenkirjojen tutkimukseen. Käytän hyväkseni etenkin kauhufantasian käsitettä, ja jossain määrin myös kauhun käsitettä analysoidessani yliluonnollisia olentoja tutkimuskysymysteni kautta. Hyödynnän myös yliluonnollisuuden, yliluonnollisen kauhun ja yliluonnollisten olentojen tutkimusta kirjallisuudessa. Tutkimusmetodinani toimii aineiston tarkka lukeminen ja analysointi teoreettisen viitekehysten ohjaamasta näkökulmasta. Kandidaatintutkielmassani *"I'd brought the dog back to life" – Yliluonnollisuus Radical Facen albumikokoelman lyriikoissa* (Repo 2020) käsittelin niin ikään yliluonnollisuutta, ja olenkin lainannut omaa tekstiäni tämän tarkemmasta määritelmästä. Tämä katkelma löytyy hieman muokattuna alaluvusta 2.2 *Yliluonnollisuus ja yliluonnolliset olennot kirjallisuudessa*.

Etenkin Suomessa fantasiakirjallisuus on pitkään mielletty juuri lasten- ja nuorten kirjallisuudeksi (Leinonen & Loivamaa 2006, 6). Sitä on tutkittu runsaasti, kuten esimerkiksi tämänkin tutkielman lähdeaineistoon kuuluva Anne Leinosen ja Ismo Loivamaan toimittama teos *Ihmeen tuntua – Näkökulmia lasten- ja nuorten fantasiakirjallisuuteen* (2006). J. R. R. Tolkienin vaikutuksen myötä fantasia on kuitenkin nähty myös satuina aikuisille (Sinisalo 2004, 13). Aikuisten fantasiakirjallisuutta on niin ikään tutkittu, ja esimerkiksi genreen

perusteellisesti porautuva *Fantasia – Lajit, ilmiöt ja yhteiskunta* (toim. Korpua, Hirsjärvi, Kovalainen & Välisalo 2021) on kattava ja ennen kaikkea tuore katsaus fantasiakirjallisuuteen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1. Miten yliluonnollisiin olentoihin suhtaudutaan ja miten ne nähdään osana sarjan maailmaa?**
- 2. Millainen on olentojen suhde teosten henkilöihin?**
- 3. Miten ja millaisia kauhuelementtejä olennot tuovat sarjaan?**

Tarkentavina kysymyksinä ensimmäiseen pohdin sitä, uskotaanko olentoihin, vai kyseenalaistetaanko niiden olemassaoloa. Suhtaudutaanko niihin kenties pelokkaasti, vai kunnioittavasti? Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelen myös ovatko olennot sarjan henkilöitä kohtaan vihamielisiä vai välinpitämättömiä. Onko minkäänlaista hyvántahtoisuutta havaittavissa? Kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla taas analysoin sitä, sijoittuvatko olennot enemmän kauhun vai kauhufantasian kategoriaan, ja millä perusteella. Kauhuelementit osana sarjan maailmaa ovat kiinnostavia myös siksi, että Paver on kirjoittanut myös aikuisille suunnattua kirjallisuutta, tarkemmin kauhuromaaneja. Häneltä on ilmestynyt tähän mennessä kolme kauhuromania: *Dark Matter* (2010), *Thin Air* (2016) ja *Wakenhyrst* (2019). Kauhuelementit ovat *The Chronicles Of Ancient Darkness* -teoksissa läsnä läpi koko sarjan, ja syvennyinkin niihin lisää myöhemmin. Erittäin mielenkiintoista ja huomiota herättävää sarjassa ovatkin sen ajoittainen hätkähdyttävä raakuus ja synkkyys, jotka itse panin merkille lukiessani kirjoja ensimmäistä kertaa 13-vuotiaana.

Paverin kirjasarjaan liittyvää tutkimusta on tehty jonkin verran. Esimerkiksi Jean Webb (2008) on analysoinut sarjan ympäristökuvaa ja merkitystä suhteessa nykyaikaan. Niin ikään Webbiltä on vuonna 2009 julkaistu artikkeli, jossa käsitellään Paverin luoman maailman rakenteita ja sitä, mikä osallisuus sillä on ottaen huomioon läntisen kulttuurin ympäristölliset ja sosiaaliset ongelmat, joita nykyhetken lukija kohtaa. Vuonna 2012 Anthony Pavlik taas on kirjoittanut artikkelin, jossa käsitellään Paverin teoksia keskittyen erityisesti *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjaan. Tarkemmin artikkeli keskittyy siihen, miten lukijoita kehoitetaan paitsi olemaan tietoisempia luonnosta ja sen ahdingosta, myös tutkimaan

syvemmin ihmiskunnan ja luonnonmukaisen maailman välistä suhdetta. Paverin romaani-sarjan yliluonnollisiin olentoihin keskittyvää tutkimusta ei ole tehty aiemmin, mikä motivoi osaltaan hankettani. Sen sijaan yliluonnollisia olentoja kirjallisuudessa on tutkittu, ja niitä esitteleviä teoksia löytyy runsaasti, kuten esimerkiksi japanilaisia taruolentoja käsittelevä Michael Dylan Fosterin *The book of yōkai: mysterious creatures of Japanese folklore* (2015). Myös vampyyreistä, ihmissusista ja muista yliluonnollisista olennoista on tehty lukuisia tutkimuksia, kuten Victoria Nelsonin *Gothicka: vampire heroes, human gods, and the new supernatural* (2012). Kotimaistakin vampyyritutkimusta löytyy, kuten Merja Leppälahden ja Tuomas Hovin toimittama *Vampyyrit - kansanperinteestä populaarikulttuuriin* (2011).

Kauhukirjallisuudessa esiintyvät yliluonnolliset olennot, joista käytetään yleisemmin nimityksiä "hirviö" tai "monsteri" ovat myös olleet tutkimuksen kohteina, kuten Joni Richards Bodartin teoksessa *They suck, they bite, they eat, they kill: the psychological meaning of supernatural monsters in young adult fiction* (2012). Yliluonnollisuutta kirjallisuudessa taas käsittelee esimerkiksi H.P. Lovecraftin *Yliluonnollinen kauhu kirjallisuudessa* (2013). Tämä Lovecraftin teos keskittyy kuitenkin vahvasti goottilaiseen kirjallisuuteen ja sen kauhuelementteihin. Goottilaisuutta on tutkittu niin ikään lastenkirjallisuudessa, kuten esimerkiksi Anna Jacksonin *New directions in children's gothic: debatable lands* (2017) ja *The Gothic in children's literature: haunting the borders* (2008) jonka ovat toimittaneet Anna Jackson, Karen Coats ja Roderick McGillis. Goottilaisuus ei kuitenkaan käsitteenä oikein sovi tutkielmaani, ja palaan tähän tarkemmin myöhemmin alaluvussa 2.3 *Kauhu lasten- ja nuortenkirjallisuudessa*.

Kauhu on läsnä myös lastenkirjallisuudessa, ja aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehnyt esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa Susanne Ylönen vuoden 2016 väitöskirjassaan *Tappeleva rapuhirviö: kauhun estetiikka lastenkirjallisuudessa*. Lastenkirjallisuuden kauhuja on myös tutkittu Ylönen mukaan ennen kaikkea sosiohistoriallisesta ja psykoanalyttisesta tai psykologisoivasta näkökulmasta. Näin tekee esimerkiksi Maria Tatar (2003) tutkimuksessaan *Hard facts on the Grimm's fairytales*. (Ylönen 2016, 14.)

Paverin sarja on suunnattu lapsille ja nuorille, ja genreltään se on esihistoriallista fantasiaa, joka sijoittuu kivikaudelle. Esihistorialliseen aikaan sijoituvia romaaneja kutsutaan paleofiktioksi, joskin *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarja poikkeaa muista saman lajin edustajista sillä, että se on myös fantasiaa (Sisättö 2015, 100). Päähenkilö on sarjan alussa 12-vuotias Torak, joka jää yhtäkkiä orvoksi menetettyään isänsä Metsää piinaavalle demonikarhulle. Ennen kuolemaansa isä vannottaa häntä etsimään vuoren, jolla Maailmanhenki tarun mukaan asustaa, sillä tämä on ainoa, joka voi vapauttaa Metsän karhusta. Isä on aina pitänyt Torakin erossa muista ihmisistä, jopa Suden klaanista, johon he itse kuuluvat, ja pahoittelee pojalleen, että niin paljon on jäänyt kertomatta. Isä ei ole halunnut, että muille paljastuu mihin Torak pystyy. Ennen kuolemaansa Torakin isä kertoo vielä pojalleen, että tämän opas tulee löytämään hänet. Opas ilmaantuukin pian orvon sudenpennun muodossa, jonka lauman tulva on hukuttanut. Kaksikosta tulee erottamattomat, ja pian Torak huomaa paitsi ymmärtävänsä pentua, myös osaavansa itsekin puhua hukkien kieltä. Hän ristii uuden laumaveljensä nimellä Susi (eng. Wolf).

He törmäävät pian muihin metsästäjiin, ja näin Torak tapaa ystävänsä Rennin, samanikäisen tytön, joka kuuluu Korpin klaaniin. Torak kuulee olevansa Kuuntelija (eng. Listener), ennustuksen sankari, jonka on määrä pelastaa Metsä karhulta. Tämän ensimmäisen kirjan aikana tapahtuvan koettelemuksen jälkeen alkaa Torakin, Rennin ja Suden matka ympäri muinaista maailmaa aina Metsästä Äiti meren luo ja pohjolan ääriin. Sarjan toisessa osassa Torakille selviää, että hänellä on kyky irrottaa sielunsa omasta ruumiistaan, ja matkustaa muihin Metsän olentoihin ja eläimiin. Sarjan aikana Torak näkee maailman esimerkiksi hylkeen, korpin, jääkarhun ja puiden silmin. Viimeisessä osassa hänen sielunsa vaeltavat jopa ihmiseen. Tämän voiman hän on saanut Maailmanhengeltä, jotta hän pystyisi taistelemaan sielunsyöjiä vastaan. Tällä nimellä klaanit kutsuvat seitsemää tietäjää, jotka tekivät hirvittäviä asioita saadakseen valtaa ja hallitakseen Metsää ja kaikkia sen asukkaita. Alun alkaen parantajina tunnettu joukko joutui kuitenkin erilleen suuren tulipalon seurauksena, eikä tietäjistä ole sen koomin kuultu. Torakin edesmennyt isä oli heidän vihollisensa, ja nyt kun tämä joukko pahantahoisia tietäjiä on palannut, Torakin täytyy jatkaa taistelua, jonka hänen isänsä aikoinaan aloitti.

Löysin Paverin sarjan suorittaessani lukudiplomia seitsemännellä luokalla. Huolimatta siitä, että sarja on suunnattu lapsille, se on odottamattoman synkkä, ja esimerkiksi ensimmäisessä osassa esiintyy runsaasti kauhuelementtejä. Ensimmäinen osa alkaa heti toiminnalla tilanteesta, jossa karhu on hyökännyt Torakin ja hänen isänsä leiriin hajottaen sen säpäleiksi, ja samalla haavoittaen pojan isää kuolettavasti. ” [- -] he saw his father’s guts glistening in the firelight” (WB, 13). Näin Torak kuvailee haavaa, jonka karhu repäisi hänen isänsä kylkeen. Muistan hätkähtäneeni tätä karua kuvausta, mutta se myös herätti kiinnostukseni tarinaan. Heti teoksen alussa 12-vuotias Torak jää yksin, ja hänen on selviydyttävä esimerkiksi raastavasta nälästä ja kuumeesta, sekä sen ainoan ihmisen menettämisestä, jonka hän on koskaan tuntenut. Innostuttuani sarjasta aloin lukea sitä myös iltasaduksi noin yhdeksänvuotiaalle pikkuveljelleni. Hän kuitenkin keskeytti minut heti alkuunsa sanoen, että teos oli hänestä liian pelottava. Tämä on yksi syy siihen, miksi kiinnostuin tutkimaan sarjan kauhuelementtejä, jotka ovat mielestäni paikoin hyvinkin epätavallisia lapsille suunnatussa romaanisarjassa.

2. TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET

2.1 Fantasiakirjallisuus ja kauhufantasia

Paverin kirjoittama sarja sijoittuu fantasiakirjallisuuden genreen. Termi tulee kreikan kielen sanasta *phantasiā*, jolla on useita merkityksiä. Se voi tarkoittaa esimerkiksi kuvittelua, mielikuvitusta ja kuvitelmaa. (Korpua, Hirsjärvi, Kovala & Välisalo 2021, 11.) Fantasia esteettisenä yläkäsitteenä on hyvä erottaa fantasiakirjallisuudesta. Fantasialla tarkoitetaan yksinkertaisesti mielikuvituksen käyttöä siten, että se ylittää arkikokemuksessa tuntemamme maailman, ja tästä käsitteestä voidaan sitten erikseen erottaa käsitys fantasiasta osana kirjallisuutta. Yhdysvaltalaisen Kathryn Humen määritelmän mukaan kaikki kirjallisuus koostuu tunnetusta todellisuudesta poikkeamisesta eli fantasiasta ja todellisuuden jäljittelystä eli mimesiksestä. Humen mukaan teksti voidaan määritellä fantasiaksi, jos siinä esiintyy mitä tahansa tuntemastamme konsensustodellisuudesta poikkeavaa. Tästä muodostuisi jonkinlainen ”megafantasian” jättikategoria, joka olisi kenties teoreettisesti vapauttava, mutta massiivisuudessaan käytännössä hankala. Siksi onkin hyvä jakaa fantasiakirjallisuus eri lajityyppeihin. (Sisättö 2006, 9.) Nykymuodossaan fantasiakirjallisuus sijoittuukin yleensä terminologisesti spekulatiivisen fiktion alalajiksi, jonne sijoittuu niin sanottu klassinen fantasia. Tähän kuuluvat seikkailufantasia, miekka ja magia, korkeafantasia, matalafantasia, kauhufiktio, tieteisfiktio ja fantastinen realismi. (Korpua, Hirsjärvi, Kovala & Välisalo 2021, 11.)

Karkeasti sanottuna fantasiakirjallisuuden tutkimusta on kahdenlaista: anglosaksista ja romanista. Anglosaksisen tutkimuksen teoreettisia tekstejä on kirjoittanut esimerkiksi J.R.R. Tolkien, jonka käsialaa on sekundäärinen maailman, toisin sanoen toissijaisen maailman, käsite. Tolkienin mukaan tämä sekundäärinen maailma syntyy, kun lukija astuu sisälle tarinaan, ja uskoo sen kirjoittajan luomaan maailmaan. (Sisättö 2006, 12; Tolkien 2002, 55.) Saman koulukunnan tutkija on myös C. N. Manlove, joka määrittelee fantasian seuraavasti:

Fantasia on fiktio, joka herättää ihmeen tunteen ja sisältää olennaisena ja palauttamattomana elementtinä yliluonnollisia tai mahdottomia maailmoja, olentoja tai objekteja, joiden kanssa tarinan kuolevaiset henkilöahmot tai lukija ovat ainakin osin ystävällisissä väleissä (Sisättö, 2006, 12).

Määritelmällään Manlove pyrkii erottamaan fantasiakirjallisuuden ja sen lähilajityypit, kuten tieteis- ja kauhukirjallisuuden. Tieteiskirjallisuus eroaa hänen mukaansa fantasiasta siten, että sen maailmat ovat aina jollain tavalla mahdollisia. Tästä voidaan kuitenkin olla eri mieltä, sillä esimerkiksi telepatia esiintyy monissa tieteisromaneissa, eikä se nykykäsityksen mukaan ole mahdollista, vaan lasketaan enemmänkin yliluonnollisuuden piiriin. (Sisättö 2006, 12.) Kauhun ja fantasian eroista ja yhtäläisyyksistä puhun tarkemmin myöhemmin.

Tzvetan Todorov taas on tunnetuimpia fantasian tutkijoita romaanisella kielialueella. Hänen käsialaansa on kirjallisuuden jako outoon (uncanny), fantastiseen (fantastic) ja ihmeelliseen (marvelous), joista Todorovin kiinnostus kiinnittyy erityisesti fantastiseen. Fantastisen lajissa on tyypillistä epäröinti sen välillä, voidaanko yliluonnollisia tapahtumia pitää totena vai ei. Jos taas nämä tapahtuvat saavat luonnollisen selityksen, kuten esimerkiksi sen, että ne ovatkin olleet unta, on silloin kyseessä oudon lajityyppi. Todorovin mukaan esimerkiksi kauhu- ja jännityskirjallisuus kuuluu tähän ryhmään. Ihmeellisen lajityyppiin teksti taas kuuluu silloin, jos yliluonnolliset tapahtumat ovat tosia, eikä niiden todenperäisyyttä kyseenalaisteta. (Sisättö 2006, 12–13.) *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarja sijoittuisi tähän kategoriaan, sillä yliluonnollisuudet, kuten magia ja ennustukset ovat itsestään selvä osa tarinan maailmaa.

Fantasiakirjallisuus voidaan jakaa karkeasti kahteen pääluokkaan, jotka ovat mahdottoman fantasia ja yliluonnollinen fantasia. Mahdottoman fantasiassa voi tapahtua mahdottomuuksia, mutta ne eivät ole yliluonnollista alkuperää. Tähän luokkaan kuuluvat esimerkiksi absurdismi, surrealismi ja nonsense. Yliluonnollisen fantasia taas on tarkemmin sanottuna selkeästä, jossa esiintyy määritelmällisesti magiaa ja yliluonnollisuutta. (Sisättö 2011, 85.) Paverin sarja kuuluu selkeästi jälkimmäiseen, sillä siinä nähdään runsaasti magiaa esimerkiksi tietäjien harjoittamana, ja yliluonnollisuus ilmenee muun muassa sarjassa esiintyvien olentojen kautta.

Maailma, jossa Torak ystävineen asuu, ei ole varsinaisesti fantasiamaailma, vaan kaikki tapahtuu kivikautta representoivassa maailmassa, ajallisesti 6000 vuotta sitten. Paver esimerkiksi sanoo ensimmäisen osan tekijän huomioissa seuraavasti: "You'd have gone back six thousand years, to a time when the Forest covered the whole of north-west Europe" (WB, 177). Tämä vahvistaa sitä, että sarja tapahtuu tuntemassamme maailmassa, mutta aikana, josta ei ole olemassa kirjoitettua tietoa. *The Chronicles of Ancient Darkness* on kuin kokoelma kronikoita, jotka kertovat tästä ajasta ennen kirjoitettua historiaa. Paver on myös tehnyt valtavasti taustatutkimusta pystyäkseen kertomaan kivikauden ihmisistä ja heidän elintavoistaan mahdollisimman paikkansapitävästi ja totuudenmukaisesti. Hän kävi esimerkiksi Suomessa oppiakseen metsässä selviämistä, ja kiittääkin *Suden veli* -teoksen lopussa Jorma Patosalmea siitä, että tämä esimerkiksi antoi Paverin kokeilla tuohitorvea, ja näytti miten kantaa tulta kytevässä käävänpalassa (WB, 178).

Maaginen realismi (aiemmin mainittuna myös nimellä fantastinen realismi) on myös oma luokkansa, jossa yliluonnollisuuden piirteet sekoittuvat realismiin (Sisättö 2006, 14). Periaatteessahan tämä määritelmä pätee myös kohdeteoksiini, joissa ihmisten selviytymisen kuvaus on Paverin taustatutkimuksen ansiosta erittäin realistista, ja esimerkiksi magian kautta tähän yhdistyy yliluonnollinen puoli. Maagisen realismin tarkka määrittäminen on kuitenkin vaikeaa, ja siitä kirjoittavilla kriitikoilla ei esimerkiksi ole yhdenmukaista käsitystä siitä, mitä maaginen realismi on (Reeds 2012, 41). Suurin ero maagisen realismin ja genrefantasian välillä tuntuukin olevan se, että ensimmäisenä mainittu on kirjallisen eliitin

joukossa paremmin hyväksytty. Mutta loppujen lopuksi ero näiden kahden välillä on aika mitätön. (Sisättö 2006, 14.) En siis näe kovinkaan hyödylliseksi käyttää maagisen realismin hankalaa käsitettä tutkielmassani, sillä *The Chronicles of Ancient Darkness* menee mielestäni sujuvasti myös genrefantasian määritelmään.

Fantasiassa on kuitenkin kaikesta huolimatta olemassa lainalaisuudet, ja yliluonnollisuudella on rajansa. Magialle ja yliluonnollisuudelle on vastavoima, kuten *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjassakin tulee selvästi ilmi. Demonikarhun vastavoimana toimii Maailmanhenki, joka on ainoa tarpeeksi väkevä voima tuhoamaan hirviön. Sielunsyöjien käyttämälle pimeälle magialle taas on vastavoimana suojaava ja parantava magia. Läpeensä pahoja demoneita vastakkain taas on Susi, joka kuvataan vain ja ainoastaan hyväntahtoisena ja puhtaana sieluna. Suden tarkoitus on suojella Torakia ja jahdata demoneita.

Sarjan teemana toimii perinteinen fantasiakirjallisuudessa monesti esiin nouseva hyvän ja pahan välinen taistelu (Sisättö 2011, 88). Hyvää edustavat klaanit, ja erityisesti päähenkilöt Torak, Renn ja Susi, jotka teos toisensa jälkeen pyrkivät tekemään kaikkensa klaanien ja Metsän parhaaksi. Paha taas edustavat selkeästi sielunsyöjät. Seitsemästä tietäjästä koostuvan joukon kaikki jäsenet eivät kuitenkaan ole läpeensä pahoja, vaan esimerkiksi Lepakkojen tietäjä uhraa henkensä maksaakseen vanhan velan Torkin isälle. Sarjassa esiintyvät yliluonnolliset olennot nostinkin tutkimukseni kohteeksi siksi, että niitä ei välttämättä voi mustavalkoisesti sijoittaa vain toiseen ryhmään.

”Ihmiskunnan vanhin ja voimakkain tunne on pelko, ja pelon vanhin ja voimakkain muoto on tuntemattoman pelko” (Lovecraft 2013, 17). Tämä lausahdus sopii erittäin hyvin *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjaan, sillä vaikka kyseessä on lapsille ja nuorille suunnattu historiallinen fantasia, ammentaa se paljon fantasian pimeästä ja pelottavasta puolesta. Jo sarjan nimi viittaa synkkiin kronikoihin, ja selviämiskamppailu on kivikautisen ajan tarinassa jatkuvasti läsnä. Lukija myös sukeltaa tuntemattomaan yhdessä Torakin kanssa, sillä vietettyään koko elämänsä eristyksissä muista, kohtaa hän paljon sellaista, mistä hän ei tiedä mitään. Renn toki toimii hänen oppaanaan, mutta kun he vaeltavat esimerkiksi kauas

pohjoiseen tai syvälle Metsän sydämeen, ei tyttökään tiedä kaikkea tappavista sääilmiöistä, tai klaanien kummallisista tavoista. Yliluonnollisuus ja magia ovat erittäin keskeisessä osassa, eikä niitäkään käsiteltäessä pimeyttä ja pahuutta ole jätetty pois, päinvastoin. Monet yliluonnolliset olennot, kuten esimerkiksi demonit, uhkaavat henkilöhahmojen henkeä, saavat heidät pelon valtaan ja pakottavat kohtaamaan kuolemanpelon, vaikka kyseessä on sarjan alussa vasta 12-vuotiaat päähenkilöt. Siksi yhtenä tutkimukseni keskeisenä käsitteenä toimii kauhufantasia.

Käsitteenä kauhufantasia on suhteellisen tuore, ja Roz Kaveney (2012, 214) kuvailee sitä seuraavasti:

Dark fantasy, and the subgenres which can usefully be included within it [- -] are in some measure developments of the last decades; they are publishing categories, but also ways of thinking about texts which already existed, or which were not automatically allocated to dark fantasy on their first appearance.

Kauhun ja fantasian välinen merkittävä ero on se, että siinä missä kauhussa yliluonnollinen on lähes aina pahantahtoinen, fantasiassa se esiintyy myös ystävällisenä (Sisättö 2006, 12). Kauhulle ominaista on myös se, että siinä esiintyvä yliluonnollinen jää vieraaksi ja tuntemattomaksi, mikä lisää sen shokkivaikutusta henkilöhahmoissa. Fantasiassa taas yliluonnollisen kanssa ollaan pääosin tekemisissä tutun tai ystävällisen kanssakäymisen kautta, kun taas kauhussa yhteys on enemmänkin vihamielinen. Kauhufantasia on siis kauhusta erillinen laji, mutta mitä tarkemmin pelottavat olennot on fantasiassa kuvattu, sitä lähempänä kauhua ollaan. (Sirviö 2021b, 172–173.) Myöhemmin keskittyessäni kohdeteosteni yliluonnollisten olentojen analysoimiseen käsittelem tarkemmin sitä, voidaanko sarjan pelkoa synnyttävät elementit laskea enemmän kauhun vai kauhufantasian kategoriaan.

Kauhu- ja fantasiakirjallisuudella voidaan myös ajatella olevan toisistaan poikkeavat tehtävät. Mark A Fabrizio (2018, 3) sanoo fantasia tarjoavan eskapismia (pakoa todellisuudesta), kauhu taas katarsista. Aristoteleen mukaan katarsis tarkoittaa puhdistumista, joka syntyy tragedian aiheuttamista pelon ja säälin tunteista (Steinby & Tanskanen 2013, 263).

Fantasian esteettinen onnistuminen riippuu monella tapaa tuntemamme maailman ja fantasiamaailman ontologisesta erottamisesta, jotta lukija voi todella kehittää tunteen epätodellisuudesta, joka on genren määrittävä tekijä. Onnistunut kauhu taas riippuu vahvasti siitä, että lukija liittää sen tapahtumat tuntemaamme reaali maailmaan, jotta tekstin emotionaalinen vaikutus olisi mahdollisimman suuri. Jos kauhukertomus tapahtuisi selvästi jossain muussa todellisuudessa, sen vaikutus lukijaan heikkenisi, sillä lukijana ymmärrämme, etteivät tapahtumat olisi mahdollisia tuntemassamme maailmassa. Tässä tapauksessa mahdollisen kauhu (terror of the possible) vähenee. (Fabrizi 2018, 3.) Paverin sarja sisältääkin jossain määrin realistisuutta, mikä lisää tarinan pelottavuutta.

Kauhun ja kauhufantasian yliluonnollisuudessa on eroja. Ensimmäiseksi mainitussa se on pääsääntöisesti kammottavaa, kun kauhufantasiassa taas uhkaavaa, mutta samalla jollain tapaa hurmaavaa. (Sirviö 2021b, 174.) Esimerkiksi tuliopaalia, jolla demoneita pystyy hallitsemaan, kuvataan kauniiksi siitä huolimatta, että se tuntuu sykkivän pahuutta:

It was the blistering heat at the heart of the fiercest ember. It was the clamorous scarlet of fresh blood on snow. It was the blaze of the angriest sunset, and the glare of the Great Auroch in the deep of winter. It was beauty and terror, ecstasy and pain [- -].
(SE 492.)

Hurmaavia ovat myös esimerkiksi sielunsyöjien Tenris, joka voittaa ensin Torakin puolelleen esittämällä hyvántahtoista ja luotettavaa, sekä Seshru, jonka kauneutta kuvaillaan virheettömäksi ja lumoavaksi. Molemmat ovat kuitenkin läpeensä pahoja ja tekevät mitä tahansa saadakseen haluamansa. Kauhufantasian voidaan ajatella olevan lähellä kauhua, sillä niillä on myös yhteisiä piirteitä. Molemmissa esimerkiksi päähenkilö tai päähenkilöt tuntevat olevansa yliluonnollisen uhan alaisena. (Sirviö 2021b, 174.) Kauhufantasiassa esiintyvät hirviöt poikkeavat kauhun hirviöistä samalla kammottavuuteen sekoittuvalla hurmaavuudellaan. Paverin sarjassa tämä hurmaavuus ei kuitenkaan yliluonnollisten olentojen kohdalla tule juurikaan esille, ja myös tähän palaan tarkemmin analyysiosiossa. Toki fantasiakertomuksissa usein on vihollinen, jota vastaan päähenkilö kumppaneineen taistelee, ja sielunsyöjät menevät tähän kategoriaan. Mutta sarjassa on vihamielistä ja

pahaa yliluonnollisuutta, jonka paljous voidaan nähdä epätavallisena lapsille ja nuorille suunnatussa fantasiasarjassa. Maailmanhenkeä ei voi oikein luokitella yksinomaan hyväksi, kuten tulee ilmi myöhemmässä Henkeä käsittelevässä kappaleessa, ja demoneiden olemassaolon syy on yksin se, että ne haluavat tuhota kaiken elävän. Lymykansakin häiritynä haluaa lähes yksinomaan pahaan klaanilaisille, ja siksi ne jätetäänkin rauhaan. Yliluonnollisuus tuo siis sarjaan varsin paljon pelkoa ja pahantahtoisuutta, joka on vahvasti esillä verrattuna hyviin voimiin, jotka jäävät enemmän taka-alalle. Kauhuelementtejä yliluonnollisuuden lisäksi tuo myös luonto, joka uhkaa henkilöhahmojen henkeä joka käänneessä, kun uhkana ovat esimerkiksi hukkuminen, paleltuminen, lumeen hautautuminen, nälkäkuolema, sekä sää ja sen ilmiöt. Sarjassa esiintyy myös verta, aivoja roiskuneena pitkin kiviä, irti leikattuja raajoja ja pimeälle magialle uhrattuja eläimiä. Groteskit kuvaukset saaliseläimien sisäelinten syömisestä raakana saatetaan kuvata yllättävänkin yksityiskohtaisesti, kuten kohdassa, jossa Torak haaveilee nälkäisenä: ” [- -] marrowfat, and baked haunch so succulent that when you bite it, the blood squelches between your teeth and runs down your chin . . .” (GH 1017).

Fantasian teoriaa kehittäneen C. N. Manloven mukaan fantasia voi kuitenkin sisältää kauhumaisia olentoja kuten Paverin sarjassa esimerkiksi lasten ruumiiseen vangittuja demoneita, mutta hyvyyden voimat ovat näille tasapainona (Sirviö 2021b, 173). *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjassa yksiselitteisen hyvät yliluonnolliset olennot eivät oikeastaan suoranaisesti ole edustettuna, mitä selvennän enemmän myöhemmin. Sen sijaan hyvä heijastuu esimerkiksi enemmänkin henkilöhahmojen vahvojen yhteyksien kautta, kuten Torakin ja Suden laumaveljeys ja Rennin ja Torakin ystävyys. Sarjassa esiintyy sielunsyöjien mustalle magialle vastuksena hyvää magiaa, jota harjoittavat klaanien omat tietäjät. Tämä hyväntahtoinen magia jää kuitenkin vähemmälle, ja eniten sen harjoittamista nähdään Rennin kautta. Tyttö on kuitenkin vastentahtoinen käyttämään synnynnäistä lahjaansa, sillä hänen äitinsä paljastuu yhdeksi sielunsyöjistä, eikä hän tahdo millään tavalla tuntea yhteenkuuluvuutta tämän kanssa. Rennin taidot ovat siis suhteellisen heikot verrattuna kokeneiden tietäjien loitsuihin. Paha taikuus on paitsi enemmän esillä, sen vaikutukset näkyvät yleensä selvästi ja nopeasti, eikä niitä pystytä täysin pitämään loitolla edes kokeneiden tietäjien toimesta. Demonit esimerkiksi saattavat päästä klaanilaisten lähelle

vastaloitsuista huolimatta, ja sielunsyöjä sairastuttaa Torakin sielut niin, että tämä kadottaa pelottavan nopeasti yhteytensä luontoon. Klaanilaiset suojaavat itseään maaverellä, jota demonit vihaavat. Monesti kuitenkin sarjan aikana Renn ja Torak laittavat sitä otsalleen toivoen, että se saattaisi suojella heitä. Heillä on myös muita keinoja suojaautua, ja ilman näitä he ovat pahuuden armoilla: "Torak's hand went to his shoulder – but of course he had no clan-creature skin. Nothing to protect him from demon or tokoroth." (OC 654.)

2.2 Yliluonnollisuus ja yliluonnolliset olennot fantasiakirjallisuudessa

Yliluonnollisuuden ajatellaan usein viittaavan kummitteluun ja muihin samankaltaisiin kokemuksiin ja tapahtumiin.¹ Tarkkaa määritelmää on kuitenkin vaikea muodostaa, sillä yliluonnollisuuden tieteellinen tarkastelu on hyvin sirpaleista (Rancken 2017, 54–55). Monissa tutkimuksissa yliluonnollisiin tapahtumiin ja kokemuksiin on viitattu sanalla "paranormaali". *Para* tulee kreikan kielestä, ja viittaa johonkin ulkopuolella tai takana olevaan. Paranormaalien voidaan siis ajatella olevan jotakin, joka on normaalin maailman tapahtumien ulkopuolella, tavoittamattomissa. (Rancken 2017, 55.) Paranormaali voidaan myös nähdä jonakin, joka on "normaalin" tieteellisen ajattelun tai teorion ulkopuolella, jonkinlainen poikkeus (Eysenck & Sargent 1982, 9). Eroa paranormaalisuuden ja yliluonnollisuuden käsitteille ovat tehneet Derek Parker ja Julia Parker. Heidän mukaansa yliluonnollinen voidaan määritellä eri tavalla sen mukaan, kuka käsitteestä puhuu. Se voidaan esimerkiksi nähdä sellaisena luonnollisena tapahtumana, jota vain ei ole vielä ymmärretty. Tiedemiesten piireissä taas yliluonnollisuus esiintyy vähättelevänä ilmauksena, joka yhdistetään

¹ Nämä viisi seuraavaa kappaletta ovat hieman muokattu suora lainaus kandidaatintutkielmani (Repo 2020) yliluonnollisuuden käsitettä selittävästä jaksosta.

monesti mahdottomuuteen. Paranormaalien käsitettä taas voidaan käyttää silloin, kun puhutaan ilmiöistä, jotka ovat tällä hetkellä selittämättömiä, mutta joille saattaa tulevaisuudessa löytyä tieteellinen selitys. (Parker & Parker 1990, 8.)

Nykyään paranormaaliuus yhdistetään vahvasti nimenomaan aaveisiin, kummituksiin ja pahantahtoisiin henkiin. Tämä käsite ei siis oikein sovellu tutkimukseeni, sillä se viittaisi yliluonnollisiin tapahtumiin jonakin sellaisena, joka ei ole normaalia. Klaanien keskuudessa yliluonnollisuus nähdään osana jokapäiväistä elämää. Suomen kielessä paranormaalista ja yliluonnollisuudesta on pitkälti tullut synonyymit, mutta tarkoittavatko termit loppujen lopuksi aivan samaa asiaa? Siinä missä paranormaalien alkuperä tulee kreikasta, juontuvat yliluonnollisen paremman suomennoksen, supranormaalien juuret latinan kielestä. Rancken (2017, 55) kuvaa latinankielisen sanan kääntämistä seuraavasti: ”Naturaalin eli luonnollisen yli menevä tai yläpuolella oleva.” Paranormaali on siis jokin tapahtuma, joka on normaalista poikkeava, ikään kuin sen ulkopuolella oleva, kun taas yliluonnollisuus viittaa luonnollisen tai normaalin todellisuuden jatkeeseen tai ulottuvuuteen (Rancken 2017, 55). Tämänkin määritelmän perusteella siis yliluonnollinen on osuvampi käsite tutkimuksessani.

Yliluonnollisuudella on monia sukulaiskäsitteitä. Teoksessaan Rancken (2017, 56) mainitsee niistä viisi keskeistä, jotka ovat maaginen, metafyyminen, transsendenttinen, mystinen ja henkinen. Nämä käsitteet koskettavat yliluonnollista aihepiiriä, ja ne ovat apuvälineitä pyrittäessä kuvaamaan konkreettisen ja materialistisen kokemusmaailman ilmiöitä. Nämä kaikki eivät kuitenkaan ole tarkan määritelmänsä mukaan merkittäviä tutkimukseni kannalta, joten tarkemmin pureudun vain osaan niistä.

Maaginen viittaa jotenkin taianomaiseen tai taikuuteen, ja siinä yliluonnollisten voimien uskotaan olevan osa jokapäiväistä elämää. Siihen liittyy myös monesti konkreettisen ja yliluonnollisen maailman yhdistäminen, mikä saavutetaan uskomuksen mukaan esimerkiksi erilaisin rituaalein. (Rancken 2017, 56.) Kohdeteoksissani magia on erottamaton osa arkielämää, ja sen keinoin pyritään saavuttamaan esimerkiksi metsästysonnea. Sarjassa suoritetaan

myös erilaisia parantamis- ja puhdistusrituaaleja. Esimerkiksi Renn parantaa Torakin sielunaudista lähettämällä tälle kaksi korpinpoikasta, joista huolehtiessaan poika alkaa hiljalleen parantua. Tässä tapauksessa konkreettinen ja yliluonnollinen yhdistyvät korppien muodossa. Transsendenssi taas tulee latinan sanasta "trascendere", joka kääntyy suomeksi "kiivetä yli" tai "taakse". Tällä termillä viitataan yliaistilliseen tai ylimaalliseen, kokemuksiin, jotka ovat kokemusten tai luonnon maailman ulkopuolella, ja joista ei voi saada tietoa normaalein aistein. (Rancken 2017, 57.) Tämä tulee esiin esimerkiksi siten, että monesti Renn tietää ja tuntee asioita, joita Torak taas ei. Tyttö esimerkiksi pystyy aistimaan demonit. Tämä johtuu siitä, että hänellä on synnynnäisiä tietäjän kykyjä. Tietäjien lisäksi eläimillä, erityisesti Sudella, on kyky aistia sellaisia asioita, joita tavalliset klaanilaiset eivät huomaa. Mystinen taas tarkoittaa suoraan käännettynä salaperäistä tai salaista. Sen määritelmässä on aina jossain muodossa kysymys yhteydestä yliluonnollisuuteen. (Rancken 2017, 57.) Tämän termin taas itse yhdistäisin vahvasti teoksissa esiintyviin olentoihin, erityisesti myöhemmin tarkemmin analysoitavaan lymykansaän. Nämä eräänlaiset henkiolennot ovat mitä suurimmissa määrin salaperäisiä olentoja.

Populaarikulttuurissa yliluonnollisuus yhdistetään monesti kauhuun ja johonkin sellaiseen, jota pidetään pelottavana. Virginia Woolf (1942, 231) kuitenkin sanoo, että etenkin runomuotoisessa kaunokirjallisuudessa maailma, jolta suljemme silmämme, on ystävällinen ja houkutteleva. Päivisin se on kaunis ja öisin todellista maailmaa pyhempi (Woolf 1942, 231). Usein sitä näytetään pelkäävän vain siksi, että se poikkeaa normaalista ja siitä, mikä koetaan tutuksi ja turvalliseksi. Paverin sarjan klaanilaisille yliluonnollisuus on kuitenkin osa jokapäiväistä elämää, sen kanssa on eletty vuosikymmeniä, eikä se aiheuta yksinomaan pelon tunteita. Magia ja ennustukset voivat auttaa selviytymisessä, parantaa sairaita ja parantaa metsästysonnea. Pelon elementit sarjassa nousevat pintaan sielunpsyöjien luomien yliluonnollisten olentojen, tokorothien ja demonikarhun myötä.

Kuvitteellisilla hirviöillä on monissa kulttuureissa useita samankaltaisuuksia. Ne ovat monesti pitkiä tai kookkaita uhkaavan oloisia olentoja, vahvoja, väkivaltaisia ja tuhoisia nimenomaan ihmisiä kohtaan. Yliluonnollisina ne tulevat mieleemme sopukoista, ja ottavat

muodon, joka meitä pelottaa eniten. (Bodart 2012, XX-XXI.) Fantasiassa yleisiä ovat esimerkiksi lohikäärmeet, velhot, peikot, haltiat ja henget (Sisättö 2006, 15). Näitä ei kuitenkaan usein luonnehdita sanalla "hirviö" tai "monsteri". Nämä käsitteet kuuluvat lähes aina enemmänkin kauhun kuin fantasian genreen (Bodart 2012, XXI-XXII). Perinteisiä fantasiaolentoja *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjassa voidaan ajatella olevan lymykansaan kuuluvat henkiolennot, jotka käsitetään jonkinlaisiksi luonnonhengiksi. Maailmanhenki taas on eräänlainen jumalan kaltainen henkiolento. Hirviöiden kategoriaan taas menevät selvästi tokorothit ja demonikarhu, sillä ne ovat yksinomaan pahantahtoisia ja aiheuttavat uhkaa paitsi ihmisille, myös muille Metsän asukkaille. *Henkivaeltaja* -teoksessa esimerkiksi tokoroth haavoittaa villisikaa, joka raivoissaan hyökkää Torakin kimppuun, eikä pojalle jää muuta vaihtoehtoa kuin surmata eläin pelastaakseen itsensä. Demonikarhu taas raatelee niin ihmiset, eläimet kuin puutkin, jotka sattuvat olennon tielle. *Henkivaeltaja* voidaan taas nähdä enemmänkin fantasian lajityypin olentona, sillä se on päähenkilö Torakille annettu kyky, jonka avulla pojan on määrä tuhota sielunsyöjät. Näistä olennoista kuitenkin tarkemmin myöhemmin analyysiosiossa.

Kirjallisuudessa esiintyy siis runsaasti niin hirviöitä kuin hyväntahtoisiaakin yliluonnollisia olentoja. Hirviöt ovatkin tuttuja jo myyteistä ja muinaisista kansantaruuista. Suuri rooli hirviöillä onkin ollut nimenomaan sankarimyyteissä, joissa ne usein ovat sankarin ja tämän päämäärän välissä. Saavuttaakseen haluamansa, on sankarin ensin kukistettava hirviö. (Hänninen & Latvanen 1992, 267.) Tämä kaava voidaan nähdä selvästi myös Paverin sarjassa, ja etenkin sen ensimmäisessä osassa. Demonikarhu on tämä kauhistuttava hirviö, joka Torakin on tuhottava pelastaakseen paitsi itsensä ja klaanilaiset, myös koko Metsä ja kaikki sen olennot. Monien kirjallisuudessa esiintyvien olentojen ja hirviöiden juuret löytyvätkin kansantarustosta ja myyteistä. Kauhukulttuurissa on kuitenkin syntynyt myös hirviöitä, joilla ei ole taustaa kansanperinteessä. Näistä kuuluisimmat ovat H. P. Lovecraftin luoma Cthulhu-mytologia, josta ovat sittemmin inspiroituneet monet muutkin kirjailijat. (Hänninen & Latvanen 1992, 266.) Paverin sarjan yliluonnollisten olentojen voidaan esimerkiksi nähdä saaneen vaikutteita kansanperinteen metsänhengistä, kuten käy ilmi myöhemmästä lymykansaa käsittelevästä analyysiluvusta.

2.3 Kauhun lasten- ja nuortenkirjallisuudessa

Kauhukirjallisuus kuuluu kaunokirjallisuuden alalajeihin, ja sen tavoitteena on kauhun tunteita hyväksikäyttämällä säikäyttää ja pelottaa lukijaansa. Kauhun ammentaa myös kuvotuksen, inhon ja torjunnan tunteista. Oleellisesti kauhua ovat erityisesti minuuden katoaminen, oli se sitten henkistä tai fyysistä. (Nummelin 2020, 12.) Tämä pelko on vahvasti läsnä *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjassa. Sielut halutaan epätoivoisesti pitää yhdessä sekä elävillä että kuolleilla, sillä niiden yhdessä pysyminen muodostaa ihmisen minuuden. Neljännessä osassa Torak sairastuu sielunautiin, jonka takia hän menettää yhteytensä Metsään ja muihin olentoihin. Tämä yhteys on sellainen asia, joka Torakilla on aina ollut, siihen hän on aina voinut luottaa. Ja yhtäkkiä hän unohtaakin kaikkien eläinten ja kasvien nimet. Hän kadottaa myös kykynsä ymmärtää laumaveljeään Sutta, mikä järkyttää häntä erityisesti.

Kauhun-sanan määritelmää tutkittaessa voidaan se erottaa varsinaiseen kokemukseen ja taiteelliseen kuvaukseen, sekä siihen liittyviin emootioihin. Kauhun kuvakielestä nauttiminen vaikuttaa olevan ihmisessä myötäsyttyistä, ja siltä pohjalta voidaan tehdä käsitteellinen ero varsinaisen kauhukokemuksen ja niin sanotun taidekauhun välillä. Taidekauhun määrittelevä elementti on se, että yleisön tai lukijan tunteet heijastavat peiliefektinä henkilöiden kokemuksia. Taidekauhusta puhuttaessa kyseessä on siis tunne. (Strengell 2004, 17.) Filosofi Noël Carrollin mukaan taidekauhu on viihteeksi tuotettua kauhua, ja se eroaa esimerkiksi uutisissa näkemistämme kauhuista (Leppälahti 2018, 9). Kauhun viehätyksen on arvioitu pohjautuvan katarsikseen, eli puhdistautumisen tunteeseen vaarallisen tilanteen purkautuessa turvallisesti. Monet kauhun harrastajat liittävät sen nautinnollisuuden myös siihen, että esimerkiksi kirjat, pelit ja elokuvat ovat turvallinen tapa pelätä ja kokea vaarallisia asioita, sillä loppujen lopuksi kaikki on niissä fiktiota. (Leppälahti 2018, 10.)

Näkökulmat siitä, mikä on akateemisesti arvokasta kauhua eivät kuitenkaan ole universaaleja. Mark A. Fabrizio antaa tähän kaksi mahdollista selitystä. Ensinnäkin ihmiset ovat kaikki yksilöitä, joilla on erilaiset taustat, kokemukset ja kiinnostuksenkohteet, ja näin ollen

kauhukirjallisuutta on mahdotonta yleistää, kuten myös Stephen King on huomauttanut. Toinen syy voi mahdollisesti olla se, että sopiva ja kaikkia miellyttävä määritelmä kauhukirjallisuudelle on hankala muodostaa, kuten on myös fantasiakirjallisuuden kohdalla. (Fabrizi 2018, 1.)

Kauhuelementtejä löytyy runsaasti myös kauhugenren ulkopuolelta, kuten esimerkiksi lastenkirjallisuudesta (Ylönen 2016, 12). Myös Kimberley Reynolds (2005, 151) sanoo, ettei lapsille suunnatussa pelottavassa fiktiossa ole mitään uutta, vaan ympäri maailmaa monet tarinat, riimit, pelit ja vaikkapa kehtolaulut sisältävät väkivaltaa ja erilaisia uhkauksia. Lapsille suunnatussa kauhukirjallisuudessa kauhu tulee kuitenkin lähes poikkeuksetta ulkopuolelta eikä itsestä. Reynoldsin mukaan tämä heikentää niiden kykyä tarjota metaforia piilotetulle, moninkertaiselle ja joskus transgressiiviselle itselle, joka vaanii meidän kaikkien sisällä, ja joka on niin voimakkaasti herätetty henkiin klassisessa kauhufiktiossa. (Reynolds 2005, 154.)

Voisi siis ajatella, että lapsille suunnattu kauhu on jollain tavalla puhtaampaa ulkoisten tekijöiden pelkäämistä. Psykologinen kauhu, kuten esimerkiksi minuuden menettäminen saattaa olla lapsille liian abstraktia, ja on helpompaa ja yksinkertaisempaa pelätä sängyn alla piilottelevaa hirviötä. Paverin sarjassa onkin lastenkirjallisuudelle epätavallisen paljon pelkoa esimerkiksi oman sielun kadottamisesta, joka johtaisi oman itsensä kadottamiseen.

Väitöskirjassaan *Tappeleva rapuhirviö - kauhun estetiikka lastenkirjallisuudessa* Ylönen kuitenkin mainitsee miten on hyvin ominaista lastenkirjojen kauhuille, että niitä tarkastellaan myös jonain muuna kuin varsinaisena kauhuna (Ylönen 2016, 17). Jos esimerkiksi verrataan kauhua suunnattuna aikuisille ja lapsille sekä nuorille, voi niillä nähdä olevan hieinan erilainen tarkoitus. Itse näkisin aikuisille suunnatun kauhun tarkoituksena juuri herättää lukijassa pelon tunteita, eikä tämä lastenkirjallisuudessa ole varsinaisesti tarkoituksena, ei ainakaan ihan samassa mielessä. Ylönen mainitseekin, että lapsille suunnattu kauhu on tietyllä tapaa aiheena ongelmallinen ja arka. Miten kertoa esimerkiksi verisestä historiasta ja ihmisten hirmuteoista, pahuudesta, kuolemasta ja vaaroista? Pitäisikö näistä kertoa? (Ylönen 2016, 13.) Yksi näkökulma tähän voisikin olla se, että on tärkeää opettaa lapsille

maailman olevan pelottava, jotta he oppisivat arvioimaan riskejä ja puolustamaan itseään. Jos he eivät koskaan koe vaaraa, he eivät tiedä miltä se näyttää, eivätkä näin ollen opi pelkäämään ja saattavat tietämättömyytensä takia saattaa itsensä vaaraan. (Bodart 2012, XXII.)

Fabrizi mainitsee, että kauhukirjallisuuden vaikutuksesta lapsiin, nuoriin ja kulttuuriin yleensä on tehty monta teoreettista tutkimusta. Tästä huolimatta hän ei ainakaan itse ole tietoinen yhdestäkään tutkimuksesta, joka kuvaisi kauhun lukemisesta aiheutunutta johdonmukaista, negatiivista ja pitkäkestoista psykologista vaikutusta. Ei edes sellaisessa tilanteessa, jossa kauhun lukemista olisi harrastettu jo nuorella iällä. Empiirisen tutkimustuloksen puutteesta huolimatta vaikuttaa kuitenkin siltä, että on olemassa sellainen kokonaisvaltainen oletus siitä, että kauhukirjallisuus on haitallista lasten mielen hyvinvoinnille ja heidän tunteelliselle kehitymiselleen. (Fabrizi 2018, 1.)

Aikaisemmin lapsille tapahtuvat hirveydet on kerrottu opettavina esimerkkeinä, kuten vaikkapa kuvakirjassa *Jörö-Jukka*, jossa tottelemattomat lapset saattavat maksaa niskuroinnista jopa hengellään. Vaikka sadut mielletään monesti kuuluvan juuri lapsille, olivat niitä synnyttäneet kansantarut viihdykettä myös aikuisille. Karuinta sisältöä kuitenkin sensuroitiin lapsille kerrottaessa, sillä kansantarut sisälsivät usein julmia ja pelottavia piirteitä. (Leppälahti 2018, 277.) Tänä päivänä tavoitteena ei kuitenkaan ole niinkään pelotella lapsia kuuliaksiksi, vaan enemmänkin käsitellä ja helpottaa heidän pelkojaan. Esimerkiksi vampyyrit, haamut ja muut yliluonnolliset olennot esiintyvät enemmänkin samaistuttavina tai autettavina henkilöinä, jotka ovat, ainakin lähinnä, vaarattomia. (Leppälahti 2018, 275–276.) Ystävällisestä kummituksesta esimerkkinä toimii Seymour Reitin ja Joseph Oriolon lastenkirja *Casper the Friendly Ghost* (1939), ja Lapanen Inger Sandbergin kuvakirjassa *Lilla spöket Laban* (1965). Casper yrittää olla pelottava kummitus, kun taas Lapanen vanhemmat toivovat tästä kunnan pelottavaa kummitusta. Casper ystäväystyy lopulta kahden lapsen kanssa, eikä Lapastakaan kiinnosta ihmisten pelottelu. Myös vampyyrit ovat olleet paljon esillä lastenkirjallisuudessa, ja esimerkiksi Angela Sommer-Bodenburgin *Pikku-vampyyri* -sarjaa on julkaistu jo kahdenkymmenen osan verran vuodesta 1979 alkaen. (Leppälahti 2018, 280–281.) Leikkisästä kauhusta on myös hyvä esimerkki All Hallow's Eve, eli Halloween. Tämä

juhlapyhä on vielä verraten uusi ilmiö Suomessa. Sitä kuitenkin saatetaan juhlia täälläkin esimerkiksi kouluissa ja ravintoloissa. Karkki vai kepponen -kierrokset ovelta ovelle ovat varsinkin Amerikassa lapsille suunnattua viihdykettä. (Leppälahti 2018, 288.)

Teoksessaan *Lasten ja nuorten kauhukirjat* (2007) Reetta Saine mainitsee kauhun suosion nousseen lasten- ja nuortenkirjallisuudessa viimevuosina. Hän on koonnut yhteen lukuisia lapsille, nuorille ja nuorille aikuisille suunnattuja kauhuelementtejä sisältäviä teoksia. Lastenkirjojen kohdalla saattaa olla niin, että jo pelkästään haamujen, ihmissusien ja erilaisten hirviöiden esiintyminen teoksessa oikeuttaa sen pääsyn hänen kirjansa kansien sisään. Hieman vanhemmille suunnatun kauhun kohdalla hän kuitenkin tarkentaa, ettei pelkän haamun esiintyminen teoksessa tee siitä vielä kauhua. Kauhun määritelmänä ei myöskään ole yliluonnollisten olentojen tai tapahtumien esiintyminen teoksessa. Kauhu voi siis olla myös esimerkiksi psykologista. Saine mainitsee myös lukijoiden ja kirjoittajien eriävistä käsitteistä siitä, mikä loppujen lopuksi on kauhua. (Saine 2007, 7–8.) Tästä voisin nostaa esimerkiksi ainakin sen, että Saine mainitsee teoksessaan Stephenie Meyerin vuonna 2005 ilmestyneen *Houkutus* -teoksen kuvaillen sitä näin (2007, 80): ”Kaunista, eroottissävytteistä kauhua teinikäisille ja aikuisillekin.” Itse suurena kauhun ystävänä sijoittaisin Meyerin saagan enemmänkin nuorten aikuisten fantasiaksi. Tämä taas todistaa edelleen sitä, miten kauhu on katsojan silmissä.

Esimerkkinä *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjan kauhusta kerronnassa toimii erinomaisesti tämä kuudennen kirjan kohta, jossa Renn kuvittelee sielunsyöjä Eostran teon, kun hän kuulee tämän yrittäneen herättää kymmenenvuotiaan pojan kuolleista:

The cairn heaves. Rocks fall away. Eostra peels back her sleeve and draws her knife across her forearm, anointing the lifeless flesh with blood. The dead boy sits up. His head turns. His clouded eyes meet hers. From his mouth bubbles the froth of decay. Like a lover, Eostra stoops. Her long hair caresses his face as she brings her head close, close – as she licks the corpse-froth from his mouldering lips... (GH, 1028.)

Tämän esimerkin kuvailusta syntyy mielestäni vaikutelma enemmänkin nuorille ja nuorille aikuisille kuin lapsille suunnatusta kirjasta.

Mainitsin aiemmin että lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkiminen keskittyy vahvasti nimenomaan goottilaiseen kauhuun. Goottilaisuus ei kuitenkaan käsitteenä oikein sovi tutkielmaani, ja avaankin nyt enemmän miksi. Gotiikka on genrenä hyvin läheinen fantasia-kirjallisuudelle, sillä molemmille on esimerkiksi keskeistä epätodennäköisyydet ja luonnottomuudet (Sirviö 2021a, 65). Näillä kahdella kirjallisuuden lajilla on myös pitkä yhteinen historia, sillä ne olivat 1700-luvun lopulta 1800-luvulle yhtä, jonka jälkeen gotiikka jakautui kolmeen osaan: tieteis-, kauhu- ja fantasiakirjallisuuteen. Tästä jakautumisesta lähtien gotiikka on ymmärretty enemmänkin kielikuvana, sekä ylevänä tunteena spekulatiivisessa fiktiossa. (Sirviö 2021a, 83.) Termi ”goottilainen” voidaan nähdä myös hieman vanhentuneena, ja sitä korvaamaan vakiintui jo vuonna 1931 Draculan yhteydessä käytetty sana ”horror”, eli kauhu (Baddeley, 2005, 79). Vaikka nykykulttuurissa goottilaisuus yhdistetään monesti arvokkuuteen kauhussa, tämä ei kuvaa sitä, mitä se on pohjimmiltaan aina ollut: kielletyn nautinnon janoamista ja äärimmäisyyksien tavoittelua (Baddeley 2005, 80).

3. YLILUONNOLLISET OLENNOT *The Chronicles of Ancient Darkness* -SARJASSA

3.1 Koskemattomissa olevat henkiolennot: Maailmanhenki ja lymykansa

Torakin maailmassa luonto ja etenkin Metsä ovat kaiken keskuksena. Niistä riippuu kaikki, Metsä antaa ja ottaa, auttaa selviytymään ja rankaisee niitä, jotka toimivat sitä vastaan. Klaanilaiset uskovat, että kaikella on sielu, niin ihmisillä, eläimillä, puilla kuin vesiputouksillakin. Yksi olento on kuitenkin kaikkien muiden yläpuolella, ja se on Maailmanhenki. Vältän kuitenkin käyttämästä siitä nimitystä "jumala", sillä tätä sanaa ei koko sarjan aikana käytetä kertaakaan. On kuitenkin mielestäni korrektia sanoa sen olevan jumalan kaltainen kaikkivoipa olento, jota kaikki luonnon olennot kunnioittavat, jopa pahat sielunsyöjät omalla kieroituneella tavallaan. Susi viittaa Henkeen seuraavasti: "The Thunderer was male and female, hunter and prey. No wolf could understand such a creature." (OB 937.) Suomennoksessa Susi käyttää Hengestä nimitystä *Kolistaja*, ja vaikka hän ei ymmärräkään miten sellainen olento voi olla olemassa, antaa tämä lukijalle tiedon siitä, että myös eläimet ovat tietoisia Maailmanhengen olemassaolosta.

Klaanilaiset käyttävät Henkeä puheessaan samalla tavalla kuin nykyihminen päivittelee: "Voi hyvä Jumala!". 12-vuotias juuri yksin jäänyt Torak esimerkiksi sanoo nälkäisenä: "Oh, thank the Spirit! An easy kill" (WB, 21). Ihmiset uskovatkin, että Maailmanhenki on se, joka lähettää saaliin heidän metsästettäväkseen. Kiitokseksi heidän on kunnioitettava kaikista vanhinta lakia, jonka ensimmäiset ihmiset tekivät Maailmanhengen kanssa. Tämän sopimuksen mukaan he eivät saa heittää mitään saalista hukkaan. Jos tämä toteutuu, Henki pitää oman osansa sopimuksesta, ja lähettää taas lisää riistaa. (WB 41.)

Torak kuvailee Henkeä seuraavasti:

[-] an unimaginably powerful spirit who lived far away on its mountain; a spirit whom no-one had ever seen, but who was said to walk by summer as a man with antlers of a deer, and by winter as a woman with bare red willow branches for hair (WB, 34).

Maailmanhenki vaikuttaakin olevan lähinnä suullisesti kerrottavaa legendaa, henkiolento, jonka klaanilaiset ovat kenties sepittäneet selittääkseen luonnon sääilmiöt ja sen, miten metsästysonni joko suosii tai ei. Kukaan ei ole koskaan kuitenkaan nähnyt Henkeä, ainoastaan tuntenut sen mahdin esimerkiksi jäämyrskyinä ja tuhoisina tulvina. Vaikka klaanilaiset pitävät Maailmanhenkeä lähinnä hyvänä, on se ennemminkin kuin luonto: se ei ole hyvä tai paha, vaan se on näiden yläpuolella. *Torakin merkki-* teoksessa Torak näkee esimerkiksi vanhan lähteen, josta hän sanoo: "It felt neither good nor evil; it had existed long before either" (OC, 712). Tämän saman voidaan ajatella pätevän myös Maailmanhenkeen. Samaa sanotaan myös meriklaanien palvomasta Äiti Merestä, joka on heille Maailmanhenkeä vastaava kaikkivoipa olento. Meri, niin kuin Maailmanhenkikin, nähdään elävänä olentona, jota tulee kunnioittaa. Klaanien suhdetta Maailmanhenkeen voisi luonnehtia pelonsekaiseksi kunnioitukseksi, sillä siitä huolimatta, että Henki koetaan luonteeltaan hyväntahtoiseksi, on se kuitenkin arvaamaton, eikä se välttämättä säästä viattomienkaan henkeä, kuten yksi sielunsyöjistä mainitsee Torakille:

Have you never asked yourself why the World Spirit is so fickle, so unpredictable? Why does it send the prey at some times, but not others? Why does it kill one child with sickness, but spare another? (SE, 485.)

Maailmanhenki on suuressa roolissa ensimmäisessä kirjassa. Rampa tietäjä on rikkonut ikivanhaa lakia luodessaan demonikarhun, olennon, joka tappaa huvikseen. "Listener must find the Mountain of the World Spirit - and then, with the Spirit's help, he must destroy the bear" (WB, 46). Torak paljastuu täksi ennustuksen Kuuntelijaksi. Tässä näkyy hyvin Hengen välinpitämättömyys sitä kohtaan, kuka on oikeasti syyllinen. Vaikka demonin karhun

ruumiiseen vangitsi nimenomaan sielunsyöjä, lankeaa hirviön hävittäminen yksin Torakin harteille. Ihmiset ovat Hengelle kuin yksi yhteinen olento, yhden teot tekevät kaikista syyllisen:

The Soul-Eaters had conjured a demon from the Otherworld; they had loosed a monster on the Forest. They had broken the pact. Why should the Spirit help the clans, when some among them had been so wicked? (WB, 167.)

Lisäksi antaessaan Torakille kyvyn henkivaeltaa, määräsi Maailmanhenki samalla, että pojasta on tehtävä klaaniton, sillä yhdelläkään klaanilla ei saisi olla sellaista valtaa, joten hän näkee kaikki samanvertaisina niin hyvässä kuin pahassakin.

Kertoessaan pojalle ennustuksesta Renn sanoo, että päästyään vuorelle Torak ei voisi vain muutta mutkitta pyytää Henkeä hävittämään karhua. Hänen olisi ensin todistettava olevansa avun arvoinen. (WB, 82.) Niinpä Torakin on löydettävä ennustuksen kolme Nanuakin kiteymää (eng. piece) ja toimitettava ne Maailmanhengen vuorelle, jotta Henki voi tuhota karhun. Mutta löytääkseen kiteymät Torakin on ensin ratkaistava arvoitus, jota kukaan ei ole koskaan ratkaissut. Sitten hänen on löydettävä Maailmanhengen vuori, paikka, jota kukaan ei ole koskaan löytänyt. Kaiken lisäksi ennustus Kuuntelijasta loppuu sanoihin: "Gives his heart's blood to the Mountain" (WB, 58). Lopulta selviää tämän lauseen tarkoittavan sitä, että poika joutuu luovuttamaan Suden osaksi Hengen vuorella asuvaa susilaumaa. Torakin täytyy siis tehdä paljon hyvittääkseen ramman tietäjän tekemän rikkeen. Mutta klaanit eivät näe tätä niin, että Henki olisi epäreilu tai jotain muuta kuin hyvä. Ennustuksesta he kuulevat oikeastaan vain sen, että Maailmanhenki pystyy pelastamaan heidät. He uskovat vakaasti siihen, että kaikki mitä Maailmanhenki tekee, on seurausta heidän omasta toiminnastaan. Tämä johtaakin monesti riitatilanteisiin klaanien välillä, sillä osa heistä esimerkiksi uskoo, ettei Metsää ja Merta tulisi missään tapauksessa sekoittaa toisiinsa. Uskomusten takia he monesti syyttelevät toisiaan Maailmanhengen tahtoa vastoin tekemisestä, ja sen seurauksena aiheutuvasta epäonnesta.

Sarjassa puhutaan myös toistuvasti mahtavasta Alkuhärästä (eng. the Great Auroch), punaisesta silmästä, joka nousee taivaalle:

Every autumn, the great bull Auroch - the most powerful demon in the Otherworld - escapes into the night sky. At first he has his head down, pawing the earth, so that only the starry gleam of his shoulder can be seen. But as winter comes on, he rises and grows stronger. That's when you see his glittering horns and his bloodshot red eye. The red star of winter. And in the Moon of Red Willow he rides highest, and evil is strongest. That's when the demons walk. (WB, 34.)

Tämä punainen silmä on kenties jokin planeetta kuten Mars, tai muu taivaankappale. Tarkemmin sitä ei sarjassa määritellä. Tämän sanotaan olevan demoneista vahvin, ja että aina uudestaan ja uudestaan Hengen on voitettava ja karkotettava se takaisin tuonpuoleiseen (eng. Otherworld), paikkaan, jossa demonit asuvat. "The World Spirit was far away, battling the Great Auroch. The troubles of men were not its concern." (GH 1047.) Maailmanhenki ei siis ole aktiivinen tekijä, se ei valvo jatkuvasti klaanilaisten puuhia, vaan suhtautuu ihmisiin enemmänkin välinpitämättömästi. Mutta klaanilaiset tuntuvat hyväksyneen tämän, ja kunnioittaessaan sen mahtia, he ovat kiitollisia kaikesta vähästäkin suopeudesta, jota Maailmanhenki heille tarjoaa. Henki esiintyykin merkittävänä toimijana tarinassa vain silloin, kun se on vaadittua. Hän auttaa hävittämään karhun, jos kaikki vaadittava saavutetaan, ja hän ilmestyy Torakille Sysimetsässä (eng. Deep Forest) sarvipäisenä miehenä. Muissa tapauksissa Henki on passiivinen toimija taustalla, joka lähettää riistaa ja raivoavia myrskyjä muistuttaen kuitenkin jatkuvasti läsnäolostaan ja vaikutusvallastaan. Se on siis jatkuva uhka, jonka sääntöjä on noudatettava, ja jotka ylläpitävät järjestystä. Mutta kuten aiemmin kauhun ja fantasian erottavana tekijänä mainitsinkin, jälkimmäisessä ylliluonnollisuus esiintyy myös ystävällisenä. Kenties sana "ystävällinen" ei ole aivan oikea termi Maailmanhengen kohdalla, mutta se toimii myös turvana pahaa vastaan. Se pelastaa Metsän karhulta, kun yksikään muu olento ei pysty sitä voittamaan. Se myös antoi Torakille kyvyn henkivaeltaa, kun pojan äiti pyysi lapselleen apua taisteluun pahaa vastaan. Loppujen lopuksi Henki tahtoo hyvää Metsälle. Mutta aivan kuten luonto, se on kesytön ja arvaamaton, ja tämä tuo Maailmanhenkeen pelon elementin.

Maailmanhenki ei ole kosketeltavissa, vaan elää enemmänkin ihmisten tarinoissa ja uskomuksissa. Viidennessä kirjassa kuitenkin Torak näkee sarvipäisen miehen Sysimetsässä, ja vaikka tämä kohtaaminen voidaan nähdä eräänlaisena "houreiluna", on tästä mystisestä hengestä olemassa myös konkreettisia todisteita. Torakin omistama lääkesarvi, joka kuului hänen äidilleen, on pala Maailmanhengen mieshahmon sarvenpäätä. Myös Nanuak, jonka kiteymiä Torak etsii ensimmäisessä kirjassa, on konkreettinen todiste sielusta tai yliluonnollisesta mahdista, joka elää maailmassa.

Nanuakin käsite jää hieman abstraktille tasolle, mutta sitä selitetään esimerkiksi näin: "The Nanuak. Torak felt it inside him: the raw power which pulses through all living things - river, rock, tree, hunter, prey - which links them with the World Spirit itself." (OC 621.) Renn kertoo myös Torakille arvoituksen kolmesta kiteymästä: "Saeunn says that Nanuak is like a great river that never ends. Every living thing has a part of it inside them. [- -] Sometimes a special part of it forms, like foam on the river." (WB, 82.) Yhdestä kolmesta sielusta klaanilaiset käyttävätkin nimitystä "maailmansielu" (eng. world-soul), joka vaikuttaisi tavallaan olevan synonyymi Nanuakille. Tähän viitataan esimerkiksi silloin, kun Torak näyttää Rennille joen pohjasta saamansa kiteymän: "Lucky there's mud on your hand, [- -] You musn't let it touch your skin. It might suck out your own part of the world-soul." (WB, 93.) Myös viimeisessä osassa Renn tajuaa tokorothien yrittävän saada haltuunsa Torakin hiuksia, ja toteaa: "Your hair holds part of your Nanuak" (GH, 1070) viitaten maailmansieluun suoraan sanalla "nanuak".

Mutta miksi Henki sitten ilmestyi Torakille Sysimetsässä? Huomionarvoista on se, että tämä tapahtui vasta sen jälkeen, kun sielunsyöjien Thiazzi on kuollut, eikä motivaationa siis ollut ainakaan klaanilaisten auttaminen sielunsyöjien hävittämisessä. Sen Henki on jättänyt henkivaeltajan harteille. Oliko Hengen kenties tarkoitus todistaa olemassaoloaan Torakille, jolle tämä oli antanut henkivaelluksen lahjan? Voisiko Torakin näyn kenties tulkita kannustuksena siitä, että sielunsyöjistä todellisena uhkana oli jäljellä enää viimeinen ja hirvittävin,

Huuhkajien tietäjä Eostra? Torakin ja Rennin keskustellessa tapahtumista teoksen lopussa, tyttö toteaa:

Maybe it's been helping you all the time. I always wondered why the Soul-Eaters never sensed that you're a spirit walker. And that humming noise at the sacred grove? Maybe it did bring the World Spirit." (OB, 940.)

Loppujen lopuksi, kun kyky siirtää sieluja ruumiista toiseen on arvaamaton ja vaikeasti opittava taito, ja yksin se nuoren pojan aseena voimakkaiden tietäjien taikuutta vastaan ei kuulosta kovin reilulta asetelmalta. Kenties Maailmanhenki siis onkin ollut koko ajan Torakin mukana, auttanut tätä salaa ja kenenkään huomaamatta.

Lymykansa muistuttaa Suomenkin muinaisuskossa mainittuja luonnonhenkiä. Ne ovat läpi sarjan olentoja, jotka mainitaan usein, mutta joista ei kerrota juuri mitään. Torak esimerkiksi kuvailee ensimmäisessä kirjassa lymykansaa näin: "He knew the Hidden People live inside rocks and rivers, and that they seem beautiful until they turn their backs, which are hollow as rotten trees" (WB, 34). Samanlaista kuvausta löytyy esimerkiksi metsänhaltioista, joita kuvataan kauniiksi ja nuoreksi (usein naiseksi) etupuolelta. Takaa ne taas ovat risukasoja tai puupölkkyjä, eivätkä enää ollenkaan ihmisen kaltaisia. (Leppälahti 2012, 43–44.) Lymykansaa ei sarjassa kuitenkaan eroteta sukupuolilla, vaan ainoa niitä kuvaava sana on "ihmisen näköinen", mikä osaltaan lisää niiden mystisyyttä. Ne muistuttavat suurelta osin juuri suomalaisia metsänhaltijoita, tai ainakin niitä sellaisena kuin Merja Leppälahti niitä kuvailee. Lymykansan kuvauksessa on kuitenkin monesti mukana selkeä uhkaavuus:

He caught nightmare flashes of figures draped in stone: some crouching above him, some half-hidden in water. When he looked again, they were gone, but he felt their presence: the Hidden People of the Rocks. (SE, 467.)

Ne kuvataan siis selvästi uhkaavina, painajaismaisina ja epämääräisinä hahmoina, joita ei voi nähdä kunnolla, ja kun katsoo uudestaan, ne ovat poissa. Mielikuva kyyristelevästä tai

puoliksi veden alla piilossa olevasta ihmisenkaltaisesta epämääräisestä olennosta on hyvin kauhumainen elementti.

Lymykansa on nimensä mukaisesti joukko olentoja, jotka piilottelevat ihmisten katseilta. Vanhojen uskomuksien metsänhaltijoiden ajateltiin myös olevan näkymättömiä, ja ne näyttyvät ihmisille vain halutessaan (Leppälahti 2012, 44). Lymykansa on pitkälti samanlaista, sillä monessa kohtauksessa niiden läsnäoloa epäillään, mutta siitä ei kuitenkaan olla varmoja: "Or maybe it was the Hidden People. They were everywhere: in tree and rock and stream. Maybe they were watching him right now." (OC 647.) Kuten aiemmasta lainauksesta käykin ilmi, niitä asuu esimerkiksi luolissa ja vesistöissä, ja klaanit pyrkivät jättämään ne omiin oloihinsa. Esimerkiksi neljännessä kirjassa lymykansalla on oma saari, jonka lähellä asuva Saukkojen klaani jättää rauhaan. Jos ihminen kuitenkin sattuu astumaan lymykansan alueelle, eivät he ole yhtä hyväntahtoisia kuin Maailmanhenki. Yrittäessään saada käsiinsä Nanuakin ensimmäisen kiteymän, Torak sukeltaa veteen, joka on lymykansan aluetta: "He became aware of faint, bubbling laughter. Hair like green waterweed trailed across his throat. Cruel faces leered at him with merciless white eyes." (WB, 88.) Olennot yrittävät vakuuttaa Torakin siitä, että tämän kannattaa jäädä heidän luokseen, että olisi helpompaa antaa periksi ja jäädä ikuisesti heidän kylmään syleilyynsä. Lymykansan kuiskii Torakin korviin ja nauraa pahantahtoisesti. (WB, 88.)

Uskomuskertomuksissa metsän olennot saattoivat hyvin kohdeltuina auttaa ihmisiä, mutta toisaalta ne taas saattoivat olla vaarallisia tai aiheuttaa epäonnea (Leppälahti 2012, 44). Hyväntahtoisuus näyttää kuitenkin puuttuvan lymykansalta, sillä niitä ei oikeastaan esitetä hyväntahtoisina klaanilaisia kohtaan. Leppälahti (2012, 44) mainitsee, että halutessaan haltia voi eksyttää ihmisen tutussakin paikassa. Vuorilla asuvat klaanilaiset kertovatkin, että lymykansa voi saada näkemään asioita, jotka eivät ole todellisia (GH 1049). Onko kuitenkaan oikein sanoa, että lymykansa olisi puhtaasti pahantahtoista? Selvästikin ne ovat henkilöitä kohtaan vihamielisempiä kuin Maailmanhenki, sillä heidät riittää suututtamaan jos se, että klaanilaiset tulevat heidän alueelleen. Yleisesti ottaen he eivät kuitenkaan välitä ihmisistä, eivätkä he varta vasten käy heidän kimppuunsa tai tee heille pahaa, elleivät

klaanilaiset tule liian lähelle heidän luoliaan tai lampiaan. Lymykansa edustaa enemmänkin arvaamattomuutta ja jonkinlaista armottomuutta, kuten luontokin. Ja kuten luonto, ne eivät ole mustavalkoisesti hyviä tai pahoja. Renn pohtiikin esimerkiksi sitä, mahtoiko lymykansa yrittää estää Torakia saamasta Nanuakin ensimmäistä kiteymää, vai oliko kyseessä ennemminkin testaus siitä, oliko poika oikeutettu löytämään arvoituksen Nanuakin (WB, 97).

Viimeisessä kirjassa lukija saa samaan aikaan Torakin kanssa tarkempaa tietoa olentojen alkuperästä:

‘They used to be clans, like us,’ Juksakai had told him. ‘But long ago in the Great Hunger, they took to killing and eating people. The World Spirit punished them by decreeing that they must hide for ever, only coming out when no-one is near. That’s why you never see them. If ever you get close, all you find is stones. (GH, 1049.)

Lymykansa on siis joukko kauan sitten eläneitä klaanilaisia, jotka sortuivat kannibalismiin, ja joita Maailmanhenki sen seurauksena rankaisi. Tämä ikuiseen piilotteluun tuomitseminen voisi selittää osaltaan pahantahtoista auraa, jota olennot tuntuvat välittävän teosten henkilöitä kohtaan. *Torakin merkki-* teoksessa Torakin sairastuessa sieluntautiin poika sanoo: “He sensed the Hidden People all around: watching, waiting” (OC 660). Tämä luo kuvaa siitä, että heikot ja sairaat ovat kenties jollain lailla suuremmassa vaarassa lymykansan lähetyvillä. Aiemmin yrittäessään saada Nanuakin kiteymää, lymykansahan koitti saada Torakin jäämään luokseen. Kenties lymykansaa voisi jollain tasolla verrata pahoihin henkiin, jotka ovat vihamielisiä eläviä kohtaan siksi, että näillä on jotain, mikä heiltä on riistetty.

Lymykansan toiminta hyväksytään vähän samalla tavalla kuin Maailmanhengen, eivätkä klaanilaiset missään nimessä ole henkiolentoja kohtaan vihamielisiä tai katkeria. Ne ovat osa Metsää ja luontoa, ja parasta mitä ihminen voi niille tehdä, on pysyä poissa heidän tieltään. “It’s bad luck to interfere with those the Hidden People have claimed” (OC 654). Näin klaanilaiset ajattelevat lymykansasta, ja tästäkin tulee hyvin esiin se, että he ovat ikään kuin oppineet siihen, että luonto saattaa ottaa omakseen ihmisiä tai eläimiä, eikä asialle voi

mitään. Kenties he uskovat, että kaikki menee niin kuin on tarkoitettu, ja jos lymykansa ottaa omakseen jonkun elävän olennon, se kaikki tapahtuu jostain ennalta määrätystä syystä. Tästä kuultaa vahvasti se ajatus, että luonto on viisas ja kaikkietävä, eivätkä ihmiset kykene ymmärtämään sen tarkoituksiperiä, vaan heidän tulee alistua sen tahtoon ja uskoa siihen, että kaikilla tapahtumilla on tarkoituksensa. Tai kenties klaanilaiset ajattelevat, että ne, jotka ovat tarpeeksi typeriä tai varomattomia astumaan lymykansan alueelle, saavat he syyttää kohtalostaan vain itseään.

Huolimatta siitä, että lymykansa tuntuu sarjan aikana olevan enemmänkin henkilöahmoja vastaan kuin heidän puolellaan, ovat henkiolennot lopulta ne, jotka viimekädessä aiheuttavat, tai edesauttavat, viimeisen sielunsiöjän kuoleman: "Hidden Ones," he croaked. [- -] 'Hidden People of the Mountain! The Walker calls on you! Rid the world of this canker!" (GH 1105.) Tallaaja (eng. Walker), ensimmäisessä kirjassa esitelty järkensä menettänyt vanha mies, saa lymykansan huudoillaan aloittamaan kivivyöryn, joka koituu Eostran kohtaloksi. Tämän hyvän teon voidaan kuitenkin loppujen lopuksi tulkita olevan enemmänkin luonnon ja Metsän puolesta, kuin Eostraa vastaan taistelevan Torakin auttamiseksi. Huuhkajien tietäjä on tunkeutunut vuorelle, ottanut sen luolastot omaan käyttöönsä, ja näin ominut itselleen lymykansan asuinpaikan. Pahan tietäjän läsnäolo tuntuu horjuttavan kaiken tasapainoa, mikä luultavasti on lopullinen syy sille, miksi lymykansa päättää hävittää Eostran. Heidän hyvyytensä puolesta puhuu kuitenkin se, että Torakin kuoltua samassa kivivyöryssä, Tallaaja toteaa: " Hidden Ones saved the wolf boy" (GH 1115). Suden johdatettua Torakin sielut takaisin tämän ruumiiseen, kiittää poika Tallaajaa siitä, että tämä kantoi hänet ulos luolasta, ja suojasi hänen jalkansa ja kätensä pakkaselta. Vanha mies ei kuitenkaan ota kiitosta vastaan, vaan sanoo lymykansan pelastaneen pojan. Vaikka Susi oli se, jonka ansiosta Torak heräsi henkiin, oli lymykansalla myös rooli pojan pelastamisessa. Suoraan ei kerrota sitä, mitä Tallaaja tarkoittaa, mutta kenties lymykansa suojasi Torakin ruumista, jotta sielut saattoivat palata siihen? Johtuiko tämä kenties siitä, että kyseessä oli henkivaeltaja? Tai ehkä nämä salaperäiset henkiolennot eivät halunneet antaa viattoman kuolla.

3.2 Demonien riivaamat: tokorothit ja demonikarhu

Demons are hard to see. You never catch more than a glimpse, and you can't be sure what they look like, because they change, the better to slip into sleeping mouths, and possess living bodies. There they crouch in the red darkness, sucking out courage and trust; leaving the seeds of malice and strife. (SE 391.)

Demoni ymmärretään nykyään pahana henkenä, joka kiusaa eläviä, ja aiheuttaa kaikenlaista epäonnesta sairauksiin. Demonit tulevat kreikan kielen sanasta *daimon*, jolla tarkoitettiin kreikan mytologiassa jumaluutta tai jumalallista voimaa. Muuten sana voi merkitä myös outoa tai käsittämätöntä. Sanaa *daimon* käytettiin alun perin viittaamaan kaikenlaisiin henkiolentoihin riippumatta siitä, olivatko ne hyviä vai pahoja. (Bodart 2012, 204; Castrén 2000, 115.) *The Chronicles of Ancient Darkness* -sarjassa demoneilla viitataan kuitenkin yksinomaan pahoihin henkiin, jotka vihaavat kaikkea elävää, ja haluavat tuhota sen. Klaanilaiset uskovat, että jokaisen olennon sisällä on kolme sielua: nimisielu (name-soul), klaanisielu (clan-soul) ja maailmansielu (world-soul). Yhdessä nämä kolme tekevät olennosta sen, mikä ja kuka tämä on. Klaanilaisen kuollessa on ensiarvoisen tärkeää piirtää uhrille merkit, joita kutsutaan kuolonmerkeiksi (eng. death marks). Nämä otsaan, rintaan ja kantapäihin piirretyt ympyrät varmistavat sen, että sielut pysyvät yhdessä kuoleman jälkeen, eivätkä eksy toisistaan. Jos merkit puuttuvat tai ne on tehty huolimattomasti, sielut saattavat eksyä toisistaan, kuten Renn kertoo Korppien tietäjän vaatiessa tyttöä kertomaan tarkalleen mikä demoni on:

A demon, [- -] comes into being when something dies and its souls are scattered, so that it loses its clan-soul. With only the name-soul and world-soul left, it doesn't have any clan feeling, so it can't know right or wrong. It hates the living. (SW 239.)

Kuolonmerkit ovat kuitenkin ihmisten luoma keino, ja demoneita siis saattaa syntyä myös esimerkiksi jonkin muun elollisen olennon kuollessa. Sarjan aikana mainitaan useaan

otteeseen tuonpuoleinen, paikka, jossa demonit asuvat. Suomennos on sinänsä hieman harhaanjohtava, koska kyseessä ei ole tuonpuoleinen siinä merkityksessä, kun se yleensä ymmärretään. Paikka ei ole sellainen, minne klaanilaiset esimerkiksi kuollessaan siirtyisivät, vaan heidän sielunsa lähtevät kuolonmatkalle kohti taivaalla olevaa Ensimmäistä puuta. Ensimmäisessä teoksessa Torak joutuu laskeutumaan syvälle luolaan, jossa hän tuntee maan kuumuuden, ja myöhemmin tajuaa olleensa lähellä porttia demonien maailmaan. Kolmannessa osassa sielunsielut taas matkustavat kauas pohjoiseen avatakseen vuoren onkaloista portin vapauttaakseen demoneita maan päälle. Tuonpuoleinen on siis demonien kotipaikka, ja sen voisi paremminkin rinnastaa helvettiin, jonne sielut joutuvat kadotukseen. Maan (erityisesti kiven) mainitaan olevan demoneita ja riivaajia pidättelevä voima, ja nämä yrittävät tunkeutua sen läpi ihmisten maailmaan.

Tokorohtit ovat pieniä lapsia, noin kuudesta yhdeksään vuotiaita, joiden sisälle on vangittu demoni. Korppien tietäjä Saeunn kertoo Rennille, että lapsen keho valmistellaan demonia varten niin, että se pidetään pimeässä kuukausia ilman lämpöä tai muita ihmisiä. Kun lapsi on unohtanut äitinsä kosketuksen ja jopa oman nimensä, silloin demoni lukitaan ruumiiseen. Lapsen ulkomuodosta huolimatta kyseessä on läpeensä paha demoni, ja kehon alkuperäiset sielut ovat hautautuneet niin syvälle, ettei niitä enää mitenkään voida pelastaa. (SW 239-240.) Nämä lapsidemonit esiintyvät ensimmäistä kertaa sarjan toisessa osassa, kun Metsässä alkaa levitä tauti, joka vie tartunnan saaneilta järjen. Vain sielunsielut ovat tarpeeksi pahoja uskaltaakseen luoda sellaisen olennon, ja sielunsieluksi paljastuva Hylkeiden tietäjä käyttääkin tokorotheja käskyläisinään, ja lähettää ne myrkyttämään katajanmarjat, jotta Metsän klaanit sairastuisivat. Myöhemmin niitä nähdään myös viimeisessä kirjassa, jossa sielunsielujista viimeinen käyttää niitä omien tarkoituksensa toteuttamiseen. Tokorotheja kuvaillaan olemukseltaan epäsiisteiksi, ja niiden hampaat ovat ruskeat ja teräviksi viilatut. Torak huomaa myös niitä jäljittäessään, että pienissä jalanjäljissä näkyy pitkät ja terävät varpaankynnet, jotka ovat (sormenkynsien lisäksi) niin ikään viilattu teräviksi. Tämä ei kuitenkaan johdu demonista, vaan on osa lapsen ruumiin valmistelua ennen riivausta. Ne liikkuvat hiljaa ja kiipeilevät esimerkiksi vaivattomasti puiden oksilla. Pienen kokonsa ansiosta

ne esimerkiksi matkustavat Torakin ja Hylkeen klaanin poikien vuotaveneissä Hyljesaarille kenenkään huomaamatta.

Demonin riivauksesta voidaan puhua myös sanalla "possessio", joka tulee latinasta, ja tarkoittaa jonkin omistamista tai hallussa olemista (Hänninen & Latvanen 1992, 118). Demonin riivaama ihminen on aiheena esimerkiksi monissa kauhuelokuvissa, kuten vuonna 1973 ilmestyneessä *Manaajassa*. Populaarikulttuurissa riivaukseen liittyy monesti viittauksia kristinuskoon, mutta possession käsite ei kuitenkaan rajoitu vain uskontoon, eikä edes pelkää demoneihin. Myös hyvän hengen possessio on mahdollista, ja sitä esiintyy esimerkiksi shamanistisissa uskonnoissa ja voodooossa. (Hänninen & Latvanen 1992, 118.) Monesti riivattu pystyy tekemään yliluonnollisia tekoja, kuten esimerkiksi puhumaan kieliä, joita ei ole koskaan opetellut, tai käyttämään epätavallisen määrän fyysistä voimaa, jota henkilö ei ennen demonia omannut. Tässä tokorothit ovat kuitenkin poikkeavia. Lapsilla on samat ominaisuudet kuin ennen riivausta, ja kehot esimerkiksi kuolevat aivan yhtä helposti kuin ihmiset tavallisestikin, minkä Susi todistaa puremalla yhden tokorothin niskan poikki. Viimeisessä kirjassa myös kerrotaan Suden näkökulmasta: "In a snap, he knew. They might be demons, but they were in tailless bodies, so they had only feeble tailless ears and noses." (GH, 1086.)

Tokorothien tuomat kauhuelementit syntyvät enemmänkin siitä, että nimenomaan lapsista tehdään varta vasten astioita demoneille. Heidät kaapataan vanhemmiltaan ja perheeltään: "[-] a child is taken. Maybe it goes missing when its kin turn away for a moment." (SW 239.) Tämä tuo mieleen nykypäivänkin kidnappaukset ja pelon siitä, että oma lapsi viedään ja tälle tehdään pahaa. Vaikka tavoitteena ei olekaan tappaa lasta, eivät vanhemmat tule koskaan saamaan takaisin tytärtään tai poikaansa, jos demoni ehditään vangita tämän ruumiin sisään. Kauhuelementin tarinaan tuovat paitsi demoni, niin myös se, minkä kehon ne ovat riivanneet. Viidennessä osassa klaanilaiset ehtivät pelastaa pari lasta ennen kuin demoni ehdittiin vangita sisään: "Five had been freed from holes dug into the slopes behind the sacred grove. All were stick-thin, their teeth filed to fangs, their minds scoured white as mistletoe berries." (OB 938.) Ainakin yhden lapsista mainitaan jääneen mykäksi tämän

seurauksena. Psykologinen trauma siis jää, vaikkei tokorothin luomisprosessia ehdittäisi-
kään toimittaa loppuun asti. Kenties juuri kaikista näistä yllä mainituista syistä tokorotheja
pidetään yhtenä koko Metsän pelätyimpänä olentoina (SW 238).

Demonikarhu esiintyy ensimmäisessä kirjassa, ja koko sarja saa alkusysäyksensä, kun To-
rakin isä tapetaan, ja poika jää yksin. Karhu, kuten tokorothin, on luotu vangitsemalla
demoni sen sisään. Mutta tämä nimenomainen riivattu karhu eroaa kuitenkin ratkaisevasti
lapsidemoneista, sillä eläimen sisään on vangittu elementaali, josta Renn kertoo Torakille:

The stronger the souls, the stronger the demon.' She licked her lips. 'An elemental
comes into being when something hugely powerful dies - something like a waterfall
or an ice river - and its souls are scattered. An elemental is the strongest demon of all.
(WB, 104.)

Karhu, vaikkakin koko Metsän vahvin saalistaja, on loppujen lopuksi vain viaton eläin,
jonka elementaali pakottaa tappamaan. Muinaisissa suomalaisissa tarinoissa karhu nähtiin
älykkäänä ja muiden eläinten yläpuolella olevana, jopa jonkinlaisena metsän kuninkaana.
Se oli kooltaan iso, mutta sen ei uskottu olevan pahan. Jos se kävikin esimerkiksi karjan
kimppuun, uskottiin jonkun loitsineen se toimimaan näin. (Ojanen & Linnea 2019, 13-14.)
Demonikarhu onkin vain tavallinen karhu, jonka sisällä riehuva elementaali on ottanut oh-
jat metsästäjäeläimestä. Torakin isä kertoo pojalle ennen kuolemaansa: "It lives only to kill,
he said at last. 'With each kill - its power will grow. It will slaughter - everything. The prey.
The clans. All will die. The Forest will die.'" (WB, 15.) Viisaasta karhusta tehtiin riivaajan
avulla hirviö, joka ei tapa nälkäänsä, vaan se tappaa huvikseen jättäen jälkeensä vain eläin-
ten ja muiden olentojen raatoja, joiden ympärillä hämmentyneet sielut vaeltavat kykene-
mättöminä ymmärtämään tapahtunutta.

Sekä karhun että tokorothin tapauksessa viaton joutuu siis kärsimään sielunsyöjien takia,
sillä ainoastaan nämä tietäjät ovat tarpeeksi pahoja uskaltaakseen luoda tällaisia olentoja.
He uhmaavat itse Maailmanhenkeä vangitessaan demoneja toisten olentojen ruumiiseen.
Epätavallista kauhua nämä molemmat riivauksen uhrit tuovat lastenkirjoihin siinä mielessä,

ettei tilanne ole mitenkään korjattavissa, demoneja ei voi ajaa pois tappamatta karhua tai pientä lasta samalla. Kauhun elementtinä toimii myös tutun tekeminen tuntemattomaksi. Lapset ja karhu eivät ole enää sitä, mihin henkilöhahmot ovat tottuneet, ja tämän lisäksi vielä rakastettu Metsä on muuttunut vaaralliseksi riivattujen takia. Pahuudella liataan pienet lapset, kunnioitettu metsästäjäeläin ja koko Metsä.

Torakin ja Rennin tavatessa Tallaajan, saa lukija kuulla hieman lisää tietoa demoneista. Tallaajan puheista selviää, että on olemassa monen tasoisia demoneja. Ensin mies mainitsee pikkuiset demonit, joita hän kutsuu nimityksellä "luikut" ja "vilistäjät" (eng. slitherers ja scurries). Sitten ovat hieman vahvemmat "purijat" ja "pyydystäjät" (biters ja hunters). Vahvimpia taas ovat elementaalit. (WB 104.) Toisin kuin karhuun vangittu elementaali, tokorothien "demonilajia" ei tarkemmin mainita. Mutta koska kyseessä on olento, jonka ensisijainen tarkoitus on olla luojaansa käskyläinen, voisi olettaa kyseessä olevan pienen demonin, jota on helppo hallita. Tokorotheja pystyy hallitsemaan, ja ne tottelevat luojaansa. Elementaali taas on niin vahva, että sitä ei pidättele mikään. Siksi karhu riehuu Metsässä tappaen kaiken eteensä tulevan, ja ainoa, joka tämän pahan pystyy hävittämään, on Maailmanhenki. Demonien hallitsemiseen ei kuitenkaan pysty ilman esinettä, jonka särkymisen seurauksena sielunsyöjien joukko joutui erilleen toisistaan useita vuosia ennen ensimmäisen osan tapahtumia. Tämä esine on tuliopaali (eng. fire-opal), jonka avulla tokorothit ja muut elementaalia pienemmät demonit saa tekemään tahtonsa mukaisesti. Sielunsyöjät kertovat opaalista Torakille näin: "The fire-opal,' she whispered, 'is light from the eye of the Great Auroch. That's why the demons are drawn to it. [- -] So whoever wields it,' he said, 'controls them.'" (SE 504.)

Verrattuna Maailmanhenkeen ja lymykansaän, demonit esitetään sarjassa läpeensä pahoina. Niiden ainoa tavoite on tuhota kaikki elävä. Kauhua niissä siis luo loputon raivo, ja etenkin elementaalin kohdalla tieto siitä, että sitä ei voi hallita millään, ja jos Torak ei toimita Nanuakin kiteymiä vuorelle tiettyyn päivään mennessä, tulee karhusta voittamaton. Tokorothit ja demonikarhu edustavatkin selvemmin kauhua kuin kauhufantasiaa. Kuten

aiemmin mainittu, tarina on sitä lähempänä kauhua, mitä tarkemmin olennot kuvaillaan. Tokorothien kiiluvia silmiä, lapsen pahatahtoista naurua ja pelottavaa ulkomuotoa kynsi-
neen ja hampaineen kuvataan hyvin tarkasti. Myös niiden synty tapa ja tarkoitus sanotaan
selvästi, kuten myös demonikarhun. Rampa tietäjä manasi tietoisesti demoneista vahvim-
man ja vangitsi sen karhuun. Hän vapautti Metsään elementaalien mielettömän raivon, joka
karhun vahvassa ja suurikokoisessa kehossa oli mahdoton hävittää. Maatessaan vatsa auki
Torakin isä kertookin pojalleen, että jokaisen tapon myötä karhu tulee vahvemmaksi, ja
myöhemmin huomataan karhun kasvaneen kokoa ihan fyysisestikin. Tästä huolimatta se
liikkuu äänettömästi:

The thing about a bear, [- -] is that it can move as silently as breath. It could be watching
you from ten paces away, and you'd never know. Against a bear you have no defences.
You can't run faster. You can't climb higher. All you can do is learn its ways, and try
to persuade it that you're neither threat nor prey. (WB, 17-18.)

Torakin isä kertoo pojalleen, että jo tavallinen karhu on koko Metsän voimakkain eläin (WB,
14). Mutta demonikarhu on jotain täysin luonnotonta, sillä riivauksen seurauksena se ei
noudata lajinsa normaaleja toimintamuotoja, jotka tietämällä siltä voisi suojautua. Demoni-
karhu edustaa siis täysin hallitsematonta pahuutta ja raivoa, jolta ei voi paeta, vaan joka on
hävitettävä.

3.3 Lajinsa viimeinen: henkivaeltaja

Jo ensimmäisessä kirjassa käy ilmi, ettei Torak ole niin kuin muut ihmiset. Hän pystyy puhumaan susien kieltä, ja hänet mainitaan demonikarhua koskevassa ennustuksessa: 'A shadow attacks the Forest. None can stand against it.' [- -] 'Then comes the Listener. He fights with air, and speaks with silence.' (WB 58.) Renn tajuaa Torakin olevan tämä Kuuntelija, kun poika voittaa hänen veljensä käyttämällä apunaan höyryä. Torak myös puhuu äänettömästi veistämänsä pillin avulla, josta tulevaa ääntä ihmiset eivät kykene kuulemaan, mutta jonka laulun Susi kuulee. Tällä hän kutsuu vielä tässä vaiheessa pentuna olevaa laumaveljeään. Yrittäessään saada käsiinsä Nanauakin kiteymää, lymykansa kuiskaa Torakille: "Stay here with us, boy with the drifting souls" (WB, 89). Tässä annetaan jo vihjaus Torakin kykyyn, joka paljastuu niin Torakille kuin kaikille muillekin vasta sarjan toisessa osassa. Ensin se tapahtuu vahingossa, ja ymmärtämättä mitä tapahtuu, Torakin sielu vaeltaa kalaan. Tämä selittämätön tapahtuma toistuu pariinkin kertaan, ennen kuin Hylkeiden tietäjä paljastaa pojalle, mihin hän kykenee:

This creature's souls,' [- -] 'can leave its body - leave it for much longer than any Mage ever achieves when he is curing the sick. This creature's souls can travel further.' He paused. 'They can enter the bodies of others. And when that happens, this creature sees, and hears, and feels, just as the body into which it has strayed - and yet remains himself.' [- -] 'This creature,' he whispered, 'is a spirit walker. (SW, 335.)

Tietäjä käyttää puhuessaan sanaa "creature", eli "olento", mikä luo mielikuvaa siitä, että Torak on jotain muuta kuin ihminen. Tämä ei kuitenkaan vaikuta olevan millään lailla vähättelevä tai halventava nimitys, sillä tietäjä itse, kuten muutkin sielunsiöjät, haluavat riistää tämän kyvyn itselleen. Esimerkiksi Eostra, kuudennessa osassa viimeinen elossa oleva sielunsiöjä haluaa kyvyn itselleen pystyäkseen elämään ikuisesti siirtämällä aina sielunsa uuteen kehoon. "Creature" saa siis merkityksen, jonka tarkoituksena on erottaa Torak ihmisestä, mutta enemmän ylistävään kuin halventavaan sävyyn. Tosin klaanilaiset eivät omaa nykyajan käsitystä siitä, että ihminen olisi muiden olentojen yläpuolella.

Huolimatta siitä, että henkivaeltaja on muinaisista tarinoista tuttu olento, joista Rennkin mainitsee kuulleensa, ei tästä taidosta tiedetä oikeastaan mitään:

You're right to be frightened. Spirit walking is the deepest of mysteries. All we know about it has been passed down from Mage to Mage; garbled, half-understood.' [- -]
'What we do know is that even for the spirit walker, it is very hard, and very dangerous.
(SW, 336.)

Tuntemattoman pelko nostaa taas päätään, kun ei ole ketään, joka osaisi vastata kysymyksiin henkivaelluksesta ja siitä, miten se tarkalleen ottaen toimii. Ainoa keino oppia, on kokeilla. Torak saakin nopeasti tietoa kyvystään matkustaessaan tahtomattaan muihin olen-toihin, kuten hylkeeseen. Torak ei kuitenkaan menetä minuuttaan siirtäessään sielunsa toisen olennon sisään: "He had been a seal. He had heard things, felt things that only a seal could. But he had also been Torak." (SW, 334.) Vähitellen Torak saa tietoa kyvystään, ja lukija oppii siitä koko ajan lisää Torakin mukana. Sen lisäksi että se on vaarallista, se on myös erittäin kivuliasta. Torak kuvaileekin sen tuntuvan siltä, kuin syvällä hänen sisimmäs-sään jotain revittäisiin irti. (SW, 336).

Kuten aiemmasta demoneja käsittelevästä luvusta tuli ilmi, ihmisillä uskotaan olevan kolme sielua. Kaikki näistä kolmesta eivät kuitenkaan jätä Torakin ruumista, vaan maailmansielu, Nanuak, jää (SW, 336). *Sielunsyöjässä* Torak vaeltaa ensimmäistä kertaa tietoisesti eläimeen, ja apuna hänellä on Rennin tekemä rohto, sekä tahna, joka hänen tulee sivellä kasvoilleen ja käsilleen. Torak on myös paastonnut ennen vaeltamista. (SE, 413.) Lisäksi poika jauhaa eräänlaista mustaa juurta valmistellakseen sielunsa vaellukseen. "Feeling sick, he watched the big raven tug at the frozen innards. A sharp pain tugged at his own insides – and for a moment he felt a surge of panic. No, no I don't want to..." (SE, 414.) Näin Torakin koke-musta kuvataan. Aluksi Torakin sielut ikään kuin totuttelevat siihen, että ne ovat eri ruu-miin sisässä, ja kohtausta kuvataan oikeastaan enemmän korpin kuin Torakin näkökulmasta. Kohtauksessa käytetään kuitenkin ilmauksia kuten "his powerful beak" and "his heart" (SE, 415) ikään kuin hän olisi korppi, eikä vain sielu, joka vaelsi linnun ruumiiseen. Poika ei kuitenkaan ole vaeltanut lintuun huvikseen, vaan nähdäkseen taivaalta, minne

sielunsyöjien sieppaama Susi on viety. Saavutettuaan päämääränsä jotain tapahtuu, ja yhtäkkiä hän on niin tietoinen itsestään, ettei osakaan lentää. Maahan putoamisen pelko ravistelee hänet takaisin omaan kehoonsa.

Löytääkseen sielunsyöjien viemän Suden, hän vaeltaa myös jääkarhuun, joka on ensimmäinen metsästäjäeläin, johon hänen sielunsa ovat siirtyneet. Tämä kokemus näyttää uuden ja pelottavan puolen Torakin kyvystä. Karhun sielut ovat paljon vahvemmat kuin mikään, mitä hän on aiemmin kokenut. Se on koko veden päällisen maailman hurjin metsästäjä, joka ei pelkää mitään. Sielut voivat siis olla heikkoja tai niin vahvoja, että olennon sisältä irrottautuminen voi olla mahdotonta. Eikä sielujen vahvuutta voi mitenkään tietää, ennen kuin on vaeltanut olennon sisään. On siis täysin mahdollista, ettei Torak pääsisikään enää palaamaan omaan ruumiiseensa, vaan jäisi esimerkiksi jääkarhun vahvojen sielujen vangitsemana jumiin petoeläimen ruumiiseen.

Viidennessä osassa käy myös ilmi, että Torak tuntee, jos hänen kehoaan satutetaan henkivaelluksen aikana (OB, 886). Hänen tietoisuutensa on siis jollain tasolla kahdessa ruumiissa. Torakin sielut saattaisivat siis paitsi jäädä jumiin toisen olennon ruumiiseen, voisi hänen suojatonta kehonsa vaurioitua niin pahasti, ettei hänellä olisikaan enää ruumista, johon palata. Tällaista tilannetta sarjassa ei kuitenkaan tule, eikä sen mahdollisuudesta keskustella missään vaiheessa. Viimeisessä osassa Torak näkee painajaisia siitä, miten hän vaeltaa yksin pimeydessä. Kerrottuaan Rennille unistaan, tyttö vastaa aavistavansa, mitä Eostra suunnittelee Torakin suhteen:

She means to eat your name soul. That's where your power lies. She will eat it and – and spit out the rest. Then she'll be the spirit walker. She'll move from body to body.

She'll live for ever.

'And I'll be dead.'

She turned to him. 'No. That's the worst of it. You wouldn't die. You'd be Lost.'

'Lost? what's that?'

[- -] 'It's when you lose your world-soul. You're still you - name-soul and clan-soul - but you've snapped your link with the rest of the world. You're adrift in the dark beyond the stars, in the night that has no end. Eternally alive. Eternally alone. (GH, 1033.)

On siis olemassa pahempiakin kohtaloita kuin kuoleminen, ja näille Torakin kyky henkivaelttaa erityisesti altistaa hänet.

Veriveljen vala -teoksessa Torakin sielu vaelttaa puuhun. Tämä kokemus on aivan toisenlainen kuin mihin hän on tottunut. Tässä vaiheessa hän on jo jotenkuten oppinut henkivaelluksen, vaikka ei teekään tätä kovin mielellään. Hän ja Renn jahtaavat Tammien tietäjä Thiazia Sysimetsässä, ja Torak haluaa tietää sielunsyöjän sijainnin, mutta henkivaeltaessaan marjakuuseen, hänen sielunsa eivät jääkään vain yhteen puuhun. Koska puiden sielut ovat yhtä, häntä heitellään pitkin Sysimetsää, ja Torak kuulee puiden puheen, mahdottoman monta ääntä yhtä aikaa. Samalla Renn todistaa, kuinka pojan ruumis lähtee kävelemään oksalla, jolle he ovat köyttäneet itsensä kiinni. Päästyään takaisin omaan kehoonsa, Renn pistää merkille Torakin silmät: "There was a strange, shattered light in his eyes, and when she looked closer, she saw that they were no longer a pure light-grey. In their depths were tiny flecks of green." (OB, 842.) Myöhemmin Torak tunnustaa tytölle, miten hänestä tuntuu, että henkivaelluksesta jää jälkiä sieluun:

When you spirit walk - I think it leaves marks on your souls.' [- -] She'd been wondering about that, too. The rage of the ice bear, the viper's ruthlessness . . . At times, she saw traces of them in Torak. And yet - those green flecks in his eyes. Surely they were good: specks of the Forest's wisdom which had rubbed off on him, like moss off a branch. (OB 936.)

Esimerkiksi jääkarhun armottomuus ja verenhimo näkyvät siinä, miten Torak metsästää Tammien tietäjää, koska tämä tappoi hänen sukulaisensa. Torakista tulee varsin häikäilemätön, eikä hän välitä, vaikka vaarantaisi muita pyrkiessään määränpäähänsä. Lainauksessa Renn puhuu kyyn armottomuudesta, ja tämän jäljen Torakiin on jättänyt se, kun

sielunsyöjä Seshru pakotti hänen sielunsa neljännessä osassa vaeltamaan kyyhyn, ja käski poikaa tappamaan Rennin. Puut sen sijaan jättävät näkyvän jäljen Torakiin. Mutta esimerkiksi hylkeeseen vaeltaminen ei näytä jättävän Torakiin jälkeä negatiivisessa mielessä, vaan eläimen toimintojen ymmärtäminen pelastaa hänet ja Rennin sortuvalta jäältä:

‘How did you know that would happen?’ said Renn.

‘I didn’t,’ said Torak. ‘The seals did.’

‘How did you know they knew?’

[- -] ‘They feel it in their whiskers. Last summer I spirit walked in a seal. Remember?’

(SE 456.)

Vaikka Torak säilyttääkin minuutensa vaeltaessaan toisiin kehoihin, mainitaan aina, kuinka hän päätyy olentojen ”yttimeen” (eng. marrow). Ajatus toisen olennon sisimpään tunkeutumisesta on loppujen lopuksi aika epämiellyttävä, se tuntuu jopa vähän häpäisyltä. Missään vaiheessa ei saadakaan tietää, miltä tuntuu jälkeinpäin niistä, joiden sisälle Torak on valetanut. Eostra, se ainoa ihminen, jonka sisään Torak vaeltaa, kuolee, eivätkä eläimet kerro kokemuksistaan. Mutta ollessaan toisten olentojen sisällä, Torakin kerrotaan tietävän, mitä nämä ajattelevat. Esimerkiksi jääkarhu tuntee hänen pienet sielunsa sisällään, ja miettii vain hieman ärsyyntyneenä, mitä ne mahtavat olla.

Pakottaminen henkivaellukseen tapahtuu Seshrun toimesta, ja tietäjä toteaa saaneensa Torakin kyvyn omaan haltuunsa. Kyitten tietäjä pakottaa pojan vaeltamaan ensin hirveen, ja sitten kyyhyn, ja tavoitteena on vahingoittaa Renniä, ihmistä, joka merkitsee Torakille kaikkein eniten. Henkivaellukseen liittyy siis paljon hallitsemattomuuden tunnetta, ja vaikka sarjan viimeisessä osassa Torak on valetanut jo useita kertoja, ei hän missään vaiheessa täysin opi hallitsemaan kykyään. Tämä ainutlaatuinen kyky näyttäytyy Torakille enemmänkin kirouksena kuin lahjana. Hän menetti kyvyn vuoksi äitinsä, ja henkivaeltajana hänen kohtalonsa on taistella sielunsyöjiä vastaan. Klaanilaiset myös kohtelevat häntä ulkopuolisena, sillä klaanittomuus on jotain, mitä kukaan ei oikein kykene ymmärtämään. Torak on hylkiö, ja hän tulee luultavasti aina olemaan ainoa laatuaan:

They say that in the Beginning, all people were like Torak, and knew the souls of other creatures. Now it's only him. Durrain thinks he may be the last. That in time to come, there will be no more spirit walkers; and all that remains will be the friendship between man and dog: a memory of what once was." (GH, 1114.)

Henkivaeltaja edustaa sarjassa ehdottomasti enemmän kauhufantasiaa, sillä kyvyn pelottavuudesta ja vaaroista huolimatta, siinä on myös kiehtova puolensa. Torakin äidin kuoltua tämän ollessa vain muutaman kuukauden ikäinen, isä laittoi poikansa sudenpesään. Sarjassa spekuloidaan, että tällöin Torakin sielut olisivat vahingossa siirtyneet suden ruumiiseen, ja näin hän olisi oppinut jo imeväisenä taidon puhua hukkien kieltä. Demoneiden kohdalla puhuttiinkin possessiosta, ja tavallaan henkivaeltamisen voi liittää tähän ilmiöön. Kyseessä kun on toisen kehon hallitseminen. Henkivaellusta kuvattaessa ei kertaakaan anneta sellaista kuvaa, että Torak olisi jollain tavalla pahantahtoinen ottaessaan eläimiä hallintaansa. Pojan tärkein tavoite on aina joko saada tietoa eläinten erityisten aistien avulla, tai kolmannessa osassa jääkarhun ruumiilla sielunsiöjien säilyttäminen. Tässä kohtauksessa Suden katse kertoo raivokkaan karhun sisällä olevalle Torakin sielulle, että olisi väärin surmata yhtäkään pahoista tietäjistä. Torak ei siis käytä kykyään pahaan, eikä myöskään ilman selkeää tavoitetta.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

- 1. Miten yliluonnollisiin olentoihin suhtaudutaan ja miten ne nähdään osana sarjan maailmaa?**
- 2. Millainen on olentojen suhde teosten henkilöihin?**
- 3. Miten ja millaisia kauhuelementtejä olennot tuovat sarjaan?**

Vastauksena ensimmäiseen kysymykseen esitän, että klaanilaiset näkevät yliluonnollisuuden ja sitä kautta yliluonnolliset olennot normaalina osana maailmaansa. He eivät esimerkiksi epäile taikoja ja niiden toimimista, tai sitä voidaanko tulevaisuutta todella ennustaa tietäjien tulkitsemista merkeistä. Kukaan ei kyseenalaista Maailmanhengen, lymykansan, demonien tai henkivaeltajan olemassaoloa. Klaanilaiset ovat oppineet elämään sääntöjen mukaan, joista ensimmäiset metsästäjät sopivat Hengen kanssa. Nämä säännöt luovat perustan klaanien laeille, ja niiden rikkomisella uskotaan olevan kauheat seuraukset. Esimerkiksi suurin osa sielunsyöjistä tappaa turhaan tai huvikseen, luo demonisia lapsia ja karhuja, kajoaa kuolleisiin, ja he maksavat lopulta teoistaan hengellään. Henkilöhahmojen suhtautuminen demoneihin taas on yksinkertaisen mustavalkoista: niitä pelätään, sillä ne edustavat puhdasta pahuutta ja niiden tiedetään aiheuttavan sairauksia ja epäonnea.

Maailmanhenki nähdään kaikkivoipana, joka ei voi tehdä väärin, vaan kaikella tämän toiminnalla on tarkoituksensa. Jos epäonni kohtaa, ajatellaan sen olevan Hengen tapa rangaista klaanilaisia siitä, että he ovat tehneet jotain väärin. Kukaan ei edes ajattele asettua Maailmanhenkeä vastaan, tai arvostella tämän tekoja. Hengen tahtoon alistuminen ei ole valinta, se on ehdottomuus. Sarjassa kukaan ei asetu Maailmanhenkeä vastaan, vaan jopa sielunsyöjät uskovat toteuttavansa Hengen tahtoa omalla tavallaan

Verrattuna uljaaseen Maailmanhenkeen, lymykansa nähdään selvästi vähempiarvoisena, heillä on valta vain omalla alueellaan esimerkiksi lammissaan tai kivikoissaan. He ovat tarinoiden mukaan Hengen rankaisemia muinaisten klaanilaisten henkiä, jotka on tuomittu

elämään piilossa katseilta. Ne olivat maailmassa jo paljon ennen klaanilaisia, jotka ovat tulleet vasta myöhemmin, joten klaanilaisten on sopeuduttava vallitsevaan tilanteeseen, ja näin he ovat tehneetkin. Osana luontoa lymykansa nähdään mystisinä olentoina, joiden tarkoitusperiä tavallinen ihminen ei voi ymmärtää. Ne ovat arvaamattomia, sillä niiden kanssa toimeentulossa ei ole yhtä selkeitä sääntöjä kuin Hengen tapauksessa. Lymykansa nähdään osana luontoa, osana Metsää, joten niiden olemassaolo hyväksytään, kuten myös niiden teot. Klaanilaiset eivät vihaa tai inhoa niitä, he pelkäävät ja kunnioittavat näitä mysteerisiä olentoja, ja jättävät ne omaan rauhaansa. Vaikka lymykansaan ei suhtaudutakaan yhtä ylistävästi kuin Maailmanhenkeen, nähdään niillä esimerkiksi olevan oikeus omistaa alueita Metsästä ja muualta luonnosta. Tällainen omistaminen ei ole samassa merkityksessä sallittua klaanilaisille, joten lymykansan voidaan ajatella olevan hierakisesti ihmisten yläpuolella.

Henkivaeltaminen on kyky, josta klaanilaiset ovat kuulleet tarinoita, mutta jollaista he eivät ole koskaan nähneet. Sielunsyöjät etenkin tahtovat tämän kyvyn itselleen, ja esimerkiksi Tenris sanoo olevan tuhlausta, että sellainen suunnaton voima on annettu typerälle keskenkasvuiselle pojalle. Tietäjien suhtautuminen Torakin kykyyn onkin ihaileva, ja esimerkiksi Metsähevosten klaanin tietäjä Durrain kertoo kadehtivansa sitä, että poika sai vaeltaa puihin. Tavalliset klaanilaiset eivät kuitenkaan näe pojan kykyä kadehdittavana vaan enemmänkin pelottavana. Erilaisuus luo arvaamattomuutta ja uhkaa, ja sitä Torak henkivaeltajana edustaa. Klaanilaisten tuntemaan maailman yliluonnollisuudella kun kuitenkin on sääntönsä ja lainalaisuutensa, eikä henkivaellus sovi heidän omaksumiinsa normeihin. Se on hyväksytyn ja totutun yliluonnollisuuden ulkopuolella. Torakin kykyyn suhtaudutaan pelokkaasti, sillä sitä ei ymmärretä, ja sen omaa muukalainen, joka kasvoi lapsuutensa eristyksissä muista ihmisistä. Henkivaelluksen mahtavan voiman omaaminen ei siis tee Torakista millään muotoa ihailtua, vaan enemmänkin pelätyn.

Toinen tutkimuskysymys taas pohtii olentojen suhtautumista henkilöihin. Maailmanhenki ja lymykansa suhtautuvat klaanilaisiin suhteellisen passiivisesti, ja Henki esimerkiksi kuvataan klaaneja kohtaan lähinnä välinpitämättömänä. Demonikarhun uhatessa ihmisten ja muiden olentojen lisäksi Metsää Henki puuttuu kuitenkin peliin. Henki ei välitä siitä, kuka

on todella syyppää demonikarhun syntymiseen, vaan vaatii ennustuksen kautta Kuuntelijan vapauttavan Metsän karhusta. Viidennessä osassa Torakille selviää, että hänestä tehtiin henkivaeltaja sen vuoksi, että hän voisi taistella sielunsyöjiä vastaan. Syy siihen, miksi tämä tehtävä lankesi juuri Torakin harteille on se, että hänen isänsä oli alun perin yksi sielunsyöjistä. Torak vaikuttaa siis tämän poikana kantavan vastuuta isänsä teoista, tai ainakin näin Maailmanhenki asian näkee. Hengen suhtautuminen Torakiin voidaan nähdä hyvin epäreiluna, ja esimerkiksi henkivaeltajan kyvyn saaminen vaati sen, että pojan äidin oli kuoltava. Maailmanhenki on siis jumalmainen olento, joka antaa klaanilaisten selvitä omillaan, ja tarjoaa apuaan vain silloin, kun myös luontoa uhataan. Tällaisen uhan luo demonikarhu, sekä sielunsyöjät, jotka toiminnallaan horjuttavat luonnon tasapainoa.

Myös lymykansan henkiolennot vaikuttavat olevan klaanilaisia kohtaan pääsääntöisesti välinpitämättömiä. Tavallaan niiden suhtautuminen ihmisiin on pitkälti samanlaista kuin Hengenkin. Molemmat puuttuvat asioihin silloin, kun klaanilaiset tekevät heidän tahtonsa vastaisesti. Henki esimerkiksi ei palkitse metsästäjiä saaliilla, ja lymykansa saattaa yrittää hukuttaa tai eksyttää sitä häiritsevät klaanilaiset. Verrattuna Maailmanhenkeen lymykansa on kuitenkin selvästi vihamielisempää. Lymykansan kanssa ei myöskään ole yhtä selkeitä sääntöjä kuin Hengen tapauksessa, sillä olennot voi esimerkiksi suututtaa vahingossa astumalla heidän alueelleen. Maailmanhenkeä taas pidetään niin korkeassa asemassa, että se nostetaan hyvän ja pahan yläpuolelle. Lymykansaa ei pidetä varsinaisesti pahana eikä oikeastaan hyvänäkään, ja ne tuntuvat jossain määrin saavan saman kohtelun hyvä ja pahaasetelmassa.

Vastauksena kolmanteen tutkimuskysymykseen esitän, että kauhuelementtejä sarjaan tuovat erityisen selkeästi demonit. Ne vihaavat kaikkea elävää, ja haluavat tuhota sen. Tokorohit ja demonikarhu edustavat teoksissa selkeästi puhdasta pahuutta. Demonit tuovat siis loppumattomalla raivolla ja vihallaan tarinaan puhtaan kauhuelementin, eivätkä pahuudessaan sovi kauhufantasian kategoriaan. Ne ovat vain ja ainoastaan raivokkaita olentoja.

Epätavallisen lasten- ja nuortenkirjasarja seikan Paverin sarjan demonit tuovat kuitenkin sitä kautta, että demonin riivaamaa ei voi enää millään pelastaa. Ainoa tapa tokorothin hävittämiseksi on tappaa se, jonka kehon demoni on riivannut. Myös demonikarhu on avun ulottumattomissa, eikä sen hyväksi voida tehdä mitään muuta kuin karkottaa riivaaja sen sisältä ja päästää sen sielut vapauteen. Demoni ei kuitenkaan kuole tässä tilanteessa, vaan pakenee etsimään seuraavaa uhriaan. Tämän vuoksi Maailmanhengen oli tuhottava karhu, jotta myös sen riivanneesta elementaalista päästiin eroon. Riivaamisessa siis kuolee vain viattomia, kun demoneita ei voi tappaa, vaan ainoastaan karkottaa takaisin tuonpuoleiseen.

Kauhufantasiaa taas edustavat Maailmanhenki ja lymykansa, jotka eivät itsessään ole pahoja, mutta joiden toiminta luo pelkoa henkilöihahmoissa. Myös henkivaellus edustaa kauhufantasiaa. Se on mieletön kyky, jonka avulla Torakin on mahdollista tutkia ja oppia ymmärtämään Metsää ja sen olentoja tavalla, johon kukaan muu ei kykene. Mutta se on myös vaarallinen voima, josta tiedetään hyvin vähän, ja joka on arvaamaton ja epävarma. Vaarana kun on esimerkiksi se, että Torakin sielut jäisivät jumiin toisen olennon sisälle. Se tuo tarinaan psykologisen kauhun elementin, sillä henkivaelluksen yhteydessä nousee monesti pinnalle kysymys Torakin minuudesta ja siitä, miten se tahtoo kadota muiden olentojen sielujen alle. Henkivaeltamisen jättämät jäljet uhkaavat myös muuttaa poikaa, ja esimerkiksi vahvat negatiiviset tunteet tuntuvat liittyvän osaksi hänen persoonaansa.

The Chronicles of Ancient Darkness -sarja on täynnä mielenkiintoisia tutkimusmahdollisuuksia. Hyvän ja pahan välinen taistelu on perinteinen fantasian teema, joka näkyy selkeästi myös tässä teossarjassa, ja esimerkiksi sielunsyöjien kautta tätä olisi mielenkiintoista tutkia lisää. Huuhkajien tietäjä Eostra kun esimerkiksi kuvataan niin pelottavaksi ja läpeensä pahaksi, että jopa muut sielunsyöjät pelkäävät naista. Kauhun – ja kauhufantasian näkökulmasta sarjassa olisi paljon tutkittavaa myös yliluonnollisuusteeman ulkopuolelta, kuten esimerkiksi eloonjäämiskamppailu villiä luontoa vastaan, joka on vahvasti läsnä jokaisessa romanisarjan osassa. Hyvä vastaan paha -asettelun lisäksi Paverin sarjan teemana näkyy vahvasti ihmisen ja luonnon yhteys. Teossarjaa voisi siis tutkia myös ekokriittisesti

painottaen vaikkapa sitä, mitä kaikkea nykyihminen on menettänyt vieraannuttuaan niin totaalisesti luonnosta. Itse olen aina lukenut tarinan eräänlaisena kertomuksena siitä, mitä kaikkea ihmisellä silloin on, jos tämä kykenee elämään symbioosissa luonnon kanssa, eikä vain sitä hyödyntäen. Voiko olla, että koska olemme menettäneet yhteytemme luontoon ja ympäristöömme, olemme myös menettäneet yliluonnollisuuden ja magian?

Yliluonnollisuus kuvataan romaanisarjassa *normina*, jonka kanssa klaanilaiset ovat tekemisissä jokapäiväisessä elämässään. Vaikka se tuo tarinaan kauhuelementtejä esimerkiksi demonien kautta, ei se ole perusluonteeltaan pahantahtoista. Esihistoriallisen ajan tarinan ytimessä kun loppujen lopuksi pahuus lähtee ihmisestä. Sielunsyöjä vangitsee demonin karhuun, sielunsyöjät luovat tokorotheja, myrkyttävät katajanmarjoja ja avaavat eläinuhrien avulla portin tuonpuoleiseen päästääkseen demonit ulos. Yliluonnollisuutta ja yliluonnollisia olentoja käytetään hyväksi ihmisten ahneuden ja vallanhimon takia. Jo tuhansia vuosia sitten ihmisen pahuus on ollut olemassa niin keksityissä maailmoissa kuin oikeissakin. Finn-Kedinn, Rennin setä sanookin: "Evil exists in us all, Torak. Some fight it. Some feed it. That's how it's always been." (SW, 347.)

LÄHTEET

KOHDETEOKSET

•Paver, Michelle 2013 *The Chronicles of Ancient Darkness Complete 6 EBook Collection*, Orion Children's Books.

Sisältää:

- Wolf brother* 2004
- Spirit Walker* 2005
- Soul Eater* 2006
- Outcast* 2007
- Oath Breaker* 2008
- Ghost Hunter* (2009)

- Paver, Michelle 2006 *Suden veli*. Suom. Tarja Rouhiainen. Helsinki: Tammi.
- Paver, Michelle 2006 *Henkivaeltaja*. Suom. Tarja Rouhiainen. Helsinki: Tammi.
- Paver, Michelle 2007 *Sielunsyöjä*. Suom. Tarja Rouhiainen. Helsinki: Tammi.
- Paver, Michelle 2008 *Torakin merkki*. Suom. Tarja Rouhiainen. Helsinki: Tammi.
- Paver, Michelle 2010 *Veriveljen vala*. Suom. Tarja Riitala. Helsinki: Tammi.
- Paver, Michelle 2010 *Varjojen valtias*. Suom. Tarja Riitala. Helsinki: Tammi.

TUTKIMUSAINEISTO

Baddeley, Gavin 2005. *Goth chic: johdatus pimeän puolen estetiikkaan*. (Goth chic. A connoisseur's guide to dark culture 2002) Suom. Ike Vil. Helsinki: Otava.

Bodart, Joni Richards 2012. *They suck, they bite, they eat, they kill: the psychological meaning of supernatural monsters in young adult fiction*. Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, Inc.

Castrén, Paavo 2000. *Antiikin Käsikirja*.

<https://archive.org/details/antiikk/page/115/mode/2up> (3.5.2022)

Eysenck, Hans J. & Sargent, Carl 1983. *Selittämätön todellisuus – Paranormaalien ilmiöiden salaisuudet* (Explaining the unexplained – Mysteries of the paranormal 1982) Suom. Anja Aatola. Hämeenlinna: Karisto.

Fabrizi, A. Mark 2018. *Horror Literature and Dark Fantasy: Challenging Genres*. Leiden: Brill.

Foster, Michael Dylan 2015 *The book of yōkai: mysterious creatures of Japanese folklore*. Berkeley: University of California Press.

Hovi, Tuomas & Leppälahti, Merja 2011. *Vampyyrit - kansanperinteestä populaarikulttuuriin*. Turku: Turun yliopisto.

Hänninen, Harto & Latvanen, Marko 1992. *Verikekkerit – Kauhun käsikirja*. Helsinki: Otava.

Jackson, Anna 2017. *New directions in children's gothic: debatable lands*. New York: Routledge.

Jackson, Anna, Karen Coats & Roderick McGillis 2008. *The Gothic in children's literature: haunting the borders*. New York: Routledge.

Kaveney, Roz 2012. "Dark fantasy and the paranormal romance." Teoksessa *The Cambridge companion to fantasy literature*. (214-223) Toim. Edward James & Farah Mendelsohn. Cambridge: Cambridge University Press.

Korpua, Jyrki, Irma Hirsjärvi, Urpo Kovala & Tanja Välisalo 2021. "Johdanto - fantasiasta." Teoksessa *Fantasia - Lajit, ilmiö ja yhteiskunta*. (9-20) Toim. Jyrki Korpua, Irma Hirsjärvi, Urpo Kovala & Tanja Välisalo. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Leppälahti, Merja 2012. *Vahvaa väkeä – Kotimaisia uskomus- ja fantasiaolentoja*. Helsinki: Finn Lectura.

Leppälahti, Merja 2018. *Kaiken maailman kauhua – Kauhu ilmiönä ja harrastuksena*. Turku: Apatura.

Lovecraft, H. P. 2013. *Yliluonnollinen kauhu kirjallisuudessa*. (Supernatural Horror in Literature 1927/1939) Suom. Juri Nummelin. Turku-Tampere: Savukeidas.

Steinby, Liisa & Tanskanen, Katri 2013. "2. Draama, teatteri ja niiden teorit eri aikoina." Teoksessa *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. (259-287) Toim. Aino Mäkikalli & Liisa Steinby. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nelson, Victoria 2012. *Gothicka : vampire heroes, human gods, and the new supernatural*. Harvard University Press.

Nummelin, Juri 2020. *Kuoleman usvaa ja pimeyttä – Suomalaisen kauhukirjallisuuden historia*. Helsinki: Oppian.

Ojanen, Eero & Linnea, Sirkku 2019. *Suomen myyttiset eläimet*. Helsinki: Minerva kustannus Oy.

Parker, Derek ja Julia 1991. *Yliluonnollinen maailma* (Atlas of the Supernatural 1990) Suom. Tapani Koivula. Porvoo: WSOY

Paver, Michelle 2022. *Michelle Wins the Guardian Children's Fiction Prize*.
<https://michellepaver.com/shortlist-for-the-guardian-childrens-fiction-prize/> (12.4.2022)

Pavlik, Anthony 2012. *Michelle Paver: Ancient Magic for a Modern, Greener World* Bookbird: A Journal of International Children's Literature Johns Hopkins University Press Volume 50, Number 3. <https://muse-jhu-edu.ezproxy.jyu.fi/article/481851> (12.4.2022)

Rancken, Jeena 2017. *Yliluonnollinen kokemus – Tulkinta, merkitys ja vaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Reeds, Kenneth S. & Hart, Stephen M. 2013. *What is magical realism?: an explanation of a literary style*. The Edwin Mellen Press.

Repo, Inka 2020. "I'd brought the dog back to life": yliluonnollisuus Radical Facen albumikokelman lyriikoissa. Kirjallisuuden kandidaatintutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Reynolds, Kimberley 2005. *Frightening Fiction: Beyond Horror*. New Review of Children's Literature and Librarianship Volume 11, 2005 - Issue 2: Fiction for Children Comes of Age.

[https://www-tandfonline-](https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13614540500324146?needAccess=true)

[com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13614540500324146?needAccess=true](https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13614540500324146?needAccess=true) (22.4.2022)

Saine, Reetta 2007. *Lasten ja nuorten kauhukirjat*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Sinisalo, Johanna 2004. "Fantasia lajityyppinä ja kirjailijan työvälineenä." Teoksessa *Fantasian monet maailmat*. (11–31) Toim. Kristian Blomberg, Irma Hirvijärvi, Urpo Kovala. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Sirviö, Tomi 2021a. "Fantasia ja gotiikka." Teoksessa *Fantasia - Lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. (63–86) Toim. Korpua, Hirsjärvi, Kovala & Välisalo. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sirviö, Tomi 2021b. "Kauhufantasia ja urbaani fantasia." Teoksessa *Fantasia - Lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. (171–188) Toim. Korpua, Hirsjärvi, Kovala & Välisalo. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sisättö, Vesa 2006. "Fantasia ja fantasiakirjallisuus." Teoksessa *Ihmeen tuntua – Näkökulmia lasten- ja nuorten fantasiakirjallisuuteen*. (9–19) Toim. Anne Leinonen ja Ismo Loivamaa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Sisättö, Vesa 2010. "Tieteis- ja fantasiakirjallisuuden monipuoliset maailmat." Teoksessa *Kirjallisuus liikkeessä – Lajeja, käsitteitä, teorioita*. (83–96) Toim. Satu Kiiskinen ja Päivi Koivisto. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto

Sisättö, Vesa 2015. *Ulkomaisia nuorten tieteis- ja fantasiakirjailijoita*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Strengell, Heidi 2004. *Kingin maailma: lajityyppitutkimus*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Tolkien, J. R. R. 2002. Saduista (On Fairy-Stories). Teoksessa *Puu ja lehti* (Tree and leaf 1988). Suom. Vesa Sisättö. Helsinki: WSOY.

Webb, Jean 2008. *A Discussion of the Contemporary Relevance of Michelle Paver's Series Chronicles of Ancient Darkness*. In: Children's Literature Association Annual Conference, June, 2008, Illinois State University, Illinois, USA. (Unpublished) <http://eprints.worc.ac.uk/1763/> (12.4.2022)

Webb, Jean 2008. *'Spirit Walking Across the Landscape': a Discussion of Landscape and the Environment in Michelle Paver's Series Chronicles of Ancient Darkness*. In: University of Worcester Research Focus Landscape and the Environment, 2008, University of Worcester. (Unpublished) <http://eprints.worc.ac.uk/1761/> (12.4.2022)

Webb, Jean 2009. *'Is Our Future Set in Stone? A Discussion of Michelle Paver's Chronicles of Ancient Darkness.'* In: *Deep Into Nature: Ecology, Environment and Children's Literature*. Pied Piper Press, Lichfield, pp. 258-267.
<http://eprints.worc.ac.uk/1057/> (12.4.2022)

Woolf, Virginia 2013. *Yliluonnollisuus kaunokirjallisuudessa (The supernatural in fiction 1942)* Teoksessa *Kiitäjän kuolema ja muita esseitä*. (228-232) Suom. Jaana-Kapari-Jatta. Helsinki: Bookwell Oy.

Ylönen, Susanne 2016. *Tappeleva rapuhirviö – kauhun estetiikka lastenkirjallisuudessa*. Taidekasvatuksen väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in humanities.

